

1. Čipkarski dan in Čipkarski dnevi

Tadeja Šuštar

Klekljarsko tekmovanje na 40. Čipkarskih dnevih.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Razstavni pano na Čipkarskih dnevih.
Foto: Aleksander Čufar

Foto: Igor
Mohorič Bonča

Kako 45 let ohraniti turistično-narodopisno prireditev, na primer Čipkarski dan, z vsem svojim bistvom, v vsem svojem sijaju ter z bogatim in pestrim programom, to je sedaj uprašanje. In če dodam še podatek, da so člani Turističnega društva Železniki (v nadaljevanju TD Železniki) program iz leta v leto še dodatno plemenitili z novimi prireditvami in prireditvenimi prostori, je odgovor v današnjem svetu potrošništva, materializma in individualizma ter splošne računalniške odvisnosti, "ne najden", ker je skrit globoko v srcih ljudi, ki v sebi čutijo poslanstvo ohranjanja tradicije tega nekoč železarskega, nato klekljarskega, še kasneje in do danes kovinarskega mesta; seveda bi bilo nekoč lepo slišati turističnega mesta.

In ker je odgovor skrit v ljudeh, sem se k njim napotila.

*Najprej sem se pogovarjala z Antonom Sedejem, ki je bil tajnik TD Železniki v času prvega Čipkarskega dneva, da sva osvetlila začetke prireditve pod naslovom **Čipkarski dan bo tradicionalna prireditev**. Najinemu razgovoru je bil v veliko pomoč njegov skrbno zbrani arhiv, ki je skrival številne podatke in ga je z veseljem dal na vpogled našemu zborniku.*

*Moja druga sogovornica, Anči Trojar, je s stališča zanesene in ustvarjalne tajnice TD Železniki pripovedovala o časih, ko je Čipkarski dan prerasel okvire dvodnevne prireditve in so ga zato preimenovali v Čipkarske dneve. Ta del prispevka sem nasloвила **Čipkarski dan preraste svoje ime in rodijo se Čipkarski dnevi**. Ob tem sem želela njeno pripoved ilustrirati še z natančnim prikazom vseh prireditev, ki so se odvile v okviru 40. Čipkarskih dni.*

In ker se kot večna pot, tako se namreč imenuje eden od čipkarskih motivov, prireditev uspešno nadaljuje v času, sem za zaključek povprašala o nadaljnjem razvoju Čipkarskih dni še Roberta Kuharja, sedanjega predsednika TD Železniki. Njegove poglede in

Plavž je ponovno zažarel na 40. Čipkarskih dnevih.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Majdnkov Luka in Španska mama sta bila v središču pozornosti na 1. Čipkarskem dnevu.
Foto: Anton Sedej

*usmeritev TD Železniki sem strnila pod naslovom **Čipkarski dnevi po štiridesetem**. Ilustrativno sem dodala še načrtovani program prireditve.*

Igrajo glavno vlogo pri ohranjanju neke krajevnne prireditve ljudje ali program ali de-nar? Je bolj pomemben predsednik društva ali tajnik ali štejejo le zanesenjaki, ki ne glede na svojo uradno funkcijo v društvu z močno voljo, delom, večnim optimizmom vlečejo voz naprej? Je pomembno, kdo koga pozna, ali je ves čar v pravilnem in čim širšem obveščanju medijev in preko njih javnosti? Je obisk prireditve odvisen od programa ali od tega, ali potrebno plačati vstopnino ali ne? ... Na taka in podobna vprašanja sem poskušala najti odgovor s pomočjo sogovornikov, ki so Čipkarske dneve dejavno sooblikovali vsak v svojem obdobju, ter zapisnikov in ostalega materiala, ki se je ohranil v arhivu TD Železniki oziroma v osebnih arhivih. Marsikaj, še posebno tisto grenko in trpko, pa bo za večno ostalo skrito globoko v srcih ljudi. In prav je tako.

ČIPKARSKI DAN BO TRADICIONALNA PRIREDITEV

"Turistično društvo Železniki bo priredilo jutri zanimivo prireditev – 1. Čipkarski dan, ki bo, kot napovedujejo, postal tradicionalna prireditev. Med pestrim programom bo vsekakor najzanimivejše tekmovanje čipkarjev," je pisalo v časopisu Gorenjski glas 24. avgusta 1963. Letos, leta 2007,

smo v juliju imeli priložnost obiskati že 45. Čipkarske dneve. Torej se je napoved izpred 44 let uresničila: za tisto leto edinstvena turistična narodopisna prireditev v Sloveniji, 1. Čipkarski dan v Železnikih, je zares postala tradicionalna.

Javno so Železnikarji za Čipkarski dan prvič slišali 29. aprila 1963, ko je na šestem rednem letnem občnem zboru TD Železniki predsednik Jože Mohorič iz svojega poročila med drugim prebral: "Prva

5. Čipkarski dan, 1967, sprevod skozi Otoke proti plavžu. Foto: Anton Sedej

naloga TD je, da opozori turiste na zanimivost kraja in jih v kraju tudi krajši ali daljši čas zadrži. V ta namen bo TD letos s sodelovanjem čipkaric izvedlo turistično prireditev z naslovom Čipkarski dan. Upamo, da bo ta prireditev postala tako tradicionalna, kot je bohinjski Kravji bal ali pa Ovčji bal na Jezerskem. Ta Čipkarski dan bo predvidoma 4. avgusta; na predvečer, to je 3. avgusta, bo uprizorjena drama, v nedeljo, 4. avgusta, pa bo razstava čipk, tekmovanje čipkaric in zabava, na kateri bomo skušali obiskovalcem te naše prireditve prikazati tudi naše narodne običaje, ki smo jih včasih imeli na velikonočni ponedeljek. Da bomo uspeli to prireditev dobro izvesti, pa se že danes obračam na vse Železnikarje in okoličane s prošnjo za pomoč pri organizaciji in izvedbi tega Čipkarskega dne. Kajti le ob pomoči in sodelovanju vseh prebivalcev kraja bo prireditev dobro uspela in bo s tem dobila osnovni pogoj, da bo lahko postala vsakoletna, tradicionalna turistična prireditev. Opozarjam, da se za prireditev že sedaj zanima RTV Ljubljana, ki bo poslala k nam svoje televizijske snemalce, prišli pa bodo tudi snemalci Filmskih novosti. To bo obenem učinkovita reklama za naš kraj, saj bosta televizija in film ponesla posnetke prireditve po celi Jugoslaviji." (Prepisano iz zapisknika šestega rednega letnega občnega zbora TD Železniki, arhiv Antona Sedeja)

POGOVOR S PRVIM TAJNIKOM TD ŽELEZNIKI, ANTONOM SEDEJEM

Pogovor s prvim tajnikom TD Železniki, Antonom Sedejem, nam razkrije okoliščine, v katerih se je zgodil 1. Čipkarski dan v Železnikih, in kako je prireditev preživljala svoja prva leta. Dotaknila sva se tudi tistega kritičnega trenutka v zgodovini Čipkarskega dneva, ko so na njegovo pobudo prireditev ohranili v vsem svojem sijaju.

Anton Sedej je bil v letih, ko so Železniki gostili domačine in turiste na 1. Čipkarskem dnevu, tajnik TD Železniki, ki je prireditev idejno oblikovalo in tudi uresničilo. Čipkarski dan se je rodil iz velike želje društva, da v svoj kraj privabi čim več turistov. Povzeli so jo v geslu: "Pospešujmo turizem". Edinstvena narodopisna prireditev v Sloveniji, ki so jo poimenovali Čipkarski dan, je TD Železniki prvič priredilo 25. avgusta 1963. Svoje tajništvo delovanje je v prvem obdobju delil s tremi predsedniki, Jožetom Mohoričem, Francem Peterneljem in Valentinom Pintarjem, dobrih 20 let kasneje je kot tajnik sodeloval še s predsednikoma Stanetom Koblarjem in Francem Žaberlom.

Anton Sedej, prvi tajnik TD Železniki.
Foto: arhiv Antona Sedeja

5. Čipkarski dan, 1967, sprevod skozi Otoke proti plavžu. Foto: Anton Sedej

Zakaj ste se v šestdesetih letih v Železnikih sploh začeli pogovarjati, da kraj potrebuje prireditev, turistični dogodek, in zakaj ste ga poimenovali Čipkarski dan in ne na primer Kovaški praznik ali kaj bolj železarskega?

7. Čipkarski dan, 1969: Veselje na prireditvenem odru pred Plavžem, za punkeljnom Štefka Logar, por. Zrimšek. Foto: Anton Sedej

Po ustanovitvi TD Železniki z imenom, kot ga ima še danes, je prišlo na upravnem odboru (v nadaljevanju UO), ki ga je vodil predsednik Jože Mohorič, po domače Poverbn' Jože, do vprašanja, kako z novo ustanovljenim društvom poživiti turizem v Železnikih. Na sestanke UO je takrat redno prihajal tudi Božo Črne, tajnik Gorenjske turistične zveze iz Kranja. Rad je obiskoval naše TD, med drugim tudi zato, ker sta bila s predsednikom Mohoričem osebna prijatelja. In ko se je na eni izmed sej UO v letu 1962 razvila razprava o tem, kako privabiti turiste v Železnike, so ugotovili, da imajo v Bohinju, ki je bil že takrat turistični center Gorenjske, Kravji bal, na Jezerskem so začeli z Ovčarskim balom ... Sredi naštevaja, kako je drugje, je gospod Božo Črne rekel, da so tudi v Železnikih različne zanimivosti, ter dodal, da imamo sodarje, lesno industrijo, škrlil ... In takrat se je oglasil naš predsednik Mohorič in izstrelil: "In čipke imamo!" In povzel je razpravo v besedah: "Čipkarski dan naj bo!" In tako je ostalo zapisano, da se bo pripravila prireditev Čipkarski dan v Železnikih.

Jože Mohorič. Foto: arhiv Ani Zajc

Ani Mohorič, poročena Zajc, ki je bila prva blagajničarka TD Železniki, o svojem očetu in prvem Čipkarskem dnevu:

Moj oče, Jože Mohorič, je bil gonilna sila TD Železniki ter srce in duša prvega Čipkarskega dne. Veliko priprav in dogovorov je potekalo kar v naši domači hiši. Vsi, cela družina, smo morali sodelovati. Oba dneva, ko je potekal Čipkarski dan, smo s hrano in prenočiščem gostili tudi povezovalca programa Marjana Stareta in tajnika Gorenjske turistične zveze Boža Črneti. Slednji in moj oče sta bila tudi dobra prijatelja in sta ob prireditvi Kravji bal v Bohinju prišla na idejo, da tudi Železniki potrebujejo nekaj podobnega. Oče je predlagal Čipkarski dan.

Prvi Čipkarski dan je zahteval ogromno priprav. Sestanke smo imeli v stavbi na Trnju, kjer je bila včasih pošta (danes Jegličev dom), ali pa pri nas doma. V spominu mi je ostala Micka Primožič, ki je na čipkarskem tekmovanju klekljala, dokler je živela. Bila je izredno ponosna, da je lahko sodelovala, rada je povedala: "Ježeš, to so me ldje gledal, to sem je fest zdel!" Spominjam se tudi brošk, ki smo jih z motivom večna pot prodajali kot spominek, pa Toni Thaler in Tončke Hlebec, ki sta bili med glavnimi za čipke.

Moj oče je bil zelo zagnan predsednik TD, saj je hotel nekaj narediti za Železnike, hotel je ustvarjati, in če bi ga ne ustavila bolezen, bi zagotovo uresničil še kakšen svoj skriti načrt.

Torej se je ideja rodila na eni izmed sej UO leta 1962. Kako je potekal proces od ideje do njene uresničitve?

UO v takratni zasedbi ustanovnih članov tega društva se je takoj lotil programa dela, kako prireditve Čipkarski dan pripraviti, da bo zanimiva za turiste kot tudi za Železnikarje. Program smo pripravljali na sejah upravnega odbora. Prva naloga, ki smo si jo zadali, je bila, da smo k sodelovanju povabili klekljarice.

Torej klekljarice takrat niso spadale v TD?

Ne, takrat niso bile niti članice niti sodelavke TD. Kajti takrat je bila v Železnikih še čipkarska zadruga, ki sta jo najprej vodili Antonija Lotrič, Renova, ter njena sestra Minka, kasneje pa je sodelovala tudi Minka Lotrič, Muhna. Od domačih klekljaric so odkupovale čipke za podjetje Dom v Ljubljani.

Je bilo sodelovanje med Čipkarsko zadrugo in TD Železniki zlahka vzpostaviti? So bile klekljarice pripravljene sodelovati?

Navezovanje stika je bilo v začetku, če sem čisto iskren, malo težavno. Spominjam se celo, da smo se takoj povezali tudi s podjetjem Dom v Ljubljani,

7. Čipkarski dan, 1969: Na odru klekljarica Marica Trojar, poročena Šmid. Foto: Anton Sedej

3. Čipkarski dan:
Fantje s Praprotna.
Foto: Anton Sedej

6. Čipkarski dan:
Moški pevski zbor DPD
Svoboda Železniki pod
vodstvom Lojzeta Šmida.
Foto: Anton Sedej

6. Čipkarski dan:
Trio Arnol.
Foto: Anton Sedej

kjer so takoj pokazali pripravljenost, da pri organizaciji prvega Čipkarskega dneva sodelujejo, nam pomagajo, tudi s finančnimi sredstvi. Še posebno se spominjam gospe Slavice Levstek, ki je bila živa vez med Domom in TD Železniki in je prva leta sodelovala tudi v ocenjevalni komisiji na razstavi čipk. Medtem ko so bili pa v domačih krogih izraženi različni pomisleki, na primer, zakaj tako prireditve sploh potrebujemo. Spominjam se našega predsednika Mohoriča, kako je nagovarjal in prosil dekleta in žene klekljarice, naj vendar razumejo, da gre za kraj, za Železnike, da bomo povabili ljudi, turiste, da jim bomo lahko pokazali naše čudovite čipke. Ob prizadevnem prepričevanju klekljaric in krajanov smo člani TD skupaj s predsednikom začetne težave

in zaplete počasi, vendar uspešno reševali. Obenem smo se izredno intenzivno posvetili programu, tudi kulturnemu, ter sprejeli vsak svoje zadolžitve in začeli intenzivno pripravljati prvi Čipkarski dan.

Kdo točno je bil organizator prvega Čipkarskega dneva? Je bilo to TD in Čipkarska zadruga ter poleg njiju še Turistična zveza Gorenjske?

Ne. Prvi Čipkarski dan, turistično in narodopisno prireditev je organiziralo TD Železniki s pomočjo domačih klekljaric in Doma v Ljubljani, kar je razvidno tudi iz vseh dokumentov. Ne smem pa ob tem pozabiti povedati, da smo takrat odlično sodelovali s KS Železniki, ki sta jo takrat vodila nadvse delavna predsednik Anton Pegam in tajnik Miha Bertoncely.

Govor Antona Pegama, predsednika KS Železniki, na 1. Čipkarskem dnevu

"Tovarišice in tovariši, gostje! Z današnjo kulturno prireditvijo, in sicer z nastopom dramske skupine delavsko-prosvetnega društva Svoboda Železniki, pričenjamo vrsto prireditev ob 1. Čipkarskem dnevu, katerega organizira TD Železniki. Ob tej priliki se želim v imenu KS Železniki-Češnjica-Studeno predvsem zahvaliti organizatorju TD Železniki in ostalim sodelavcem za podano idejo, za vsestransko prizadevanja in trud ob pripravah te prireditve, ki bo pripomogla k razvoju turizma v naši dolini. Gostom in domačinom pa želim čim več razvedrila pri obnavljanju starih zgodovinskih običajev, ki so našim prednikom nudili prenekatere lepe trenutke zabave in veselja, kljub njihovi skrbi za vsakdanji kruh. Železniki, kakor je znano zlasti nam domačinom, okolici in tudi drugim krajem Gorenjske, so dolga leta doživljali težko borbo za življenjski obstoj, ker je bilo v času kovaštva in čipkarstva le težko najti zaposlitev, delo kovačev in čipkaric pa je bilo skrajno slabo plačano od delodajalcev.

Prireditve 1. Čipkarskega dne, gledano v današnjem razvoju, lahko ocenjujemo kot prelomnico pri našem skromnem pričetku turistične dejavnosti v naši prelepi Selški dolini. Ta veja našega gospodarstva, ki nam v Jugoslaviji prinaša lepe devizne dohodke, in to tudi v krajih, kjer imajo manj naravnih lepot kakor naša dolina, seveda pa so o vprašanju razvoja turizma storili mnogo več kakor mi, ki smo v glavnem vsa razpoložljiva sredstva in prizadevanja vlagali v industrijo in obrt, ki sta zagotovili ekonomske pogoje življenja tukajšnjim prebivalcem. Lahko pa trdimo, da so v perspektivi izgledi, da se bo vprašanju turizma posvetilo več pozornosti, in to zlasti pri finansiranju raznih gostinskih objektov, ki so osnova turistični dejavnosti. Zato moramo biti pri tem delu zainteresirani prav vsi, da se ta doprinosna gospodarska panoga čim prej razvije, saj bomo njenih sadov deležni prav vsi ...

... Upajmo, da nam bo prvi Čipkarski dan popolnoma uspel in postal vsakoletna tradicionalna prireditev, na katero bomo privabljali vedno več gostov, ki se bodo spoznavali z lepotami doline in kraja ter prav tako seznanjali s tukajšnjimi prebivalci, ki znajo z vso ljubeznivostjo gostu nuditi gostoljubnost ..."

(iz arhiva Primoža Pegama in Antona Sedeja)

Omenili ste že predsednika TD Jožeta Mohoriča in zagotovo ste bili zelo dejavni tudi vi kot tajnik TD. Kdo so še bili pomembni, zagnani posamezniki, ki so tudi pripomogli, da ste prvi Čipkarski dan uresničili?

Zagotovo je bil nadvse dejaven celoten UO. V spominu imam na primer izredno delavnega Blaža Gortnarja, ki je bil zaposlen kot poštar na pošti v Železnikih, obenem je bil tudi cerkovnik. Blaž je bil tudi zelo razgledan, inteligenten mož in je zapisal Pesem nočnega čuvaja, ki se je kot ustno izročilo prenašala iz roda v rod. Prispeval je veliko dobrih idej za program prvega Čipkarskega dneva. Zelo prizadeven je bil Valentin Pintar, ki je bil na 3. Čipkarskem dnevu že predsednik TD. Omeniti moram tudi Jela Kristana, ki je pel Pesem nočnega čuvaja na prvem Čipkarskem dnevu. Ne smem pozabiti na Janka Koflerja, takrat frizerja v Železnikih. Mednje moram prišteti tudi Marka Lotriča, po domače Primoževga, ter Jožeta Pfajfarja, po domače Šoštarjevega. Za blagajniške posle je skrbela Ani Mohorič, sedaj poročena Zajc. Ne spomnim se, kdo je bil zadolžen za kulturni program 1. Čipkarskega dneva, vendar vem, da je bil kasneje zelo dejaven Matevž Šmid. Poleg naštetih so veliko sodelovale tudi domače klekljarice, ki niso le klekljale, ampak so pomagale tudi pri pripravi kulturnega programa. Kajti velik poudarek smo dali starim običajem Železnikov, ki so poleg čudovite razstave čipk, ki se ji prvi obiskovalci niso mogli načuditi, privabili tako prvo kot tudi naslednja leta na prireditev številne domačine in turiste.

Ali so običaji, ki ste jih vključili v program Čipkarskega dneva, zajemali le običaje velikonočnega ponedeljka ali tudi druge?

To bi težko rekel. Takrat sem bil med mlajšimi in se glede tega ne spominjam čisto točno, ker so se z običaji ukvarjali drugi. Veliko vlogo je pri njih imel predsednik Mohorič, ki je bil tudi odličen dramski igralec in je običaje tudi zgodovinsko dobro poznal. V pomoč so mu bili na primer Jože Bekš, Tone Bekš (tudi odličen igralec) ter starejši Železnikarji, na primer Miha Vrhunc, po domače Glavanov Miha, in dru-

**Odbor TD Železniki,
ki je bil izvoljen na šestem
rednem občnem zboru,
29. 4. 1963:**

- Jože Mohorič, Železniki
- Franc Primožič, Železniki
- Tone Sedej, Železniki
- Cene Šuštar, Železniki
- Jela Kristan, Železniki
- Blaž Gortnar, Železniki
- Janko Kofler, Železniki
- Ana Mohorič, Železniki
- Miha Bertonecelj, Železniki
- Franc Tolar, Železniki
- Marko Lotrič, Železniki
- Tone Pegam, Železniki
- Oto Reya, Železniki
- Julka Kemperle, Česnjica
- Karol Pintar, Dražgoše

**Naslednji člani odbora so sprejeli
tudi vsak svojo funkcijo:**

- Jože Mohorič – predsednik
- Tone Sedej – tajnik
- Ana Mohorič – blagajnik

(Iz arhiva Antona Sedeja)

gi, ki so natanko poznali, kako se začnejo, potekajo in končajo posamezni običaji. Če naštejemo samo nekatere, za katere sem prepričan, da so bili predstavljeni: "šivanje kovtra", "rihtarja bit", "v šternco gledat", "popravljanje muzke", "pobiranje kranceljnov" in drugi. Po ustnem izročilu in po spominu starejših Železnikarjev smo jih uspeli obuditi in potem se jih je velika večina ohranila do današnjih dni.

3. Čipkarski dan:
Mladi v narodnih nošah.
Foto: Anton Sedej

6. Čipkarski dan:
V narodnih nošah.
Foto: Anton Sedej

7. Čipkarski dan v
Železnikih 1969.
Čipkarski sprevod s
Češnjice do plavža
(posnetek v
naselju Otoki).
Foto: Anton Sedej

Zapisov o starih običajih v Železnikih ni?

Ne. Zapisani niso nikjer, prenašali so se le po ustnem izročilu.

Vendar jih je RTV Ljubljana takrat posnela?

Da. In sicer se je Glasbeno-narodopisni inštitut iz Ljubljane, ki sta ga zastopala dr. Valens Vodušek in gospod Krek, odzval našemu vabilu in dal pobudo, da je RTV Ljubljana stare običaje posnela na filmski trak. Na sedmi občni zbor TD Železniki leta 1964, torej leto po prvem Čipkarskem dnevu, so nam prišli posnetek, ki so ga še dopolnili, tudi predvajati.

Prireditve ste takrat v TD označili kot edinstveno v Sloveniji. V kakšnem smislu?

Edinstvena je bila v tem, da prireditve z imenom Čipkarski dan ni bilo nikjer drugje v Sloveniji, bili smo prvi, izvirni, kar se tiče imena in programa. Seveda se je v tistem času začel tudi že čipkarski fe-

stival v Idriji, ki smo ga z našimi klekljaricami obiskovali. Sodelovali smo z njihovim TD. Čipkarskega dneva pa drugje kot v Železnikih ni bilo.

Ste bili prvi, ki ste počastili čipko in klekljanje kot način preživetja, kot umetnost?

Poudariti je treba, da je TD na čelu s predsednikom Mohoričem Čipkarskemu dnevu pripisovalo dvojno vlogo oziroma dvojni pomen: po eni strani je prireditve popestrila turistično ponudbo Železnikov in po drugi spodbujala ohranjanje klekljanja za naslednje generacije. Kajti takrat, okrog leta 1960, ko so z razvojem industrije v Železnikih ljudje dobili delo v tovarnah, je klekljanje začelo stagnirati. Zato so se na naših prvih sestankih že pojavljale pobude in predlogi, da bo treba čipkarsko šolo obnoviti, jo ponovno uvesti. Kajti prepričani smo bili, da moramo ohraniti čudovito čipkarsko tradicijo, ki je našim prednikom včasih pomenila tudi preživetje.

Torej v času prvih Čipkarskih dni čipkarske šole v Železnikih ni bilo?

Ne, ni je bilo.

Kakšen je bil program prve dvodnevne turistične narodopisne prireditve Čipkarski dan?

Prva tri leta je bil program podoben. Na predvečer smo pripravili dramsko uprizoritev, pevce smo poprosili, da so zapeli nekaj pesmi, v nedeljo zjutraj smo odprli bogato razstavo čipk, popoldne smo organizirali čipkarski sprevod od Češnjice do plavža. Pri njem sta bila zelo aktivna Janez in Jakob Demšar, Grogova, sploh Jakob, ki je bil na čelu sprevoda na konju s slovensko zastavo v roki.

Nato smo pripravili prikaz starih običajev, Pesem nočnega čuvaja ter seveda tekmovanje čipkarjev in čipkaric. Poleg kulturnega programa je bila pomembna tudi veselica, ki je za nas predstavljala kar velik zalogaj. Ugotavljali smo, da ideja, da veselico prevzame gostilničar in nato TD dobi nekaj odstotkov zaslužka, ni bila slaba, ker je bilo težko dobiti tako veliko število prostovoljcev za strežbo.

3. Čipkarski dan, 1965, predsednik TD Železniki Valentin Pintar in Jela Kristan, ki po končanem klekljarskem tekmovanju poje Pesem nočnega čuvaja. Foto: Anton Sedej

Po končanem tekmovanju so obiskovalcem prireditve prikazali naše narodne običaje, ki so jih včasih imeli na velikonočni ponedeljek. Uprizoritev starih običajev, kot so: "šivanje kovtra", "popravljanje muzke", "v šternco gledat", "rihtarja bit", je popestril še nastop Gabrijela Kristana, ki je zapel Pesem nočnega čuvaja. Ta ima za vsako nočno uro drugačno besedilo.

Prireditelji so se spomnili na svoje nočne čuvaje, ki so v prejšnjem in v prvih letih tega stoletja peli ob nočnih urah, ko so železnikarski žebjarji kovali, oni pa so medtem čuvali trg pred požari. Ti so bili v Železnikih zelo pogosti. Zaradi večje varnosti so potrebovali živo pojočo uro. Spomin nanjo so osvežili z nastopom nočnega čuvaja na prvem Čipkarskem dnevu.

PESEM NOČNEGA ČUVAJA V ŽELEZNIKIH

*Ura je deset odbila v turnu svetega Antona:
vas varuj ognja noč in dan
Bog pa ljubi svet Florjan.*

*Ura je enajst odbila v turnu svetega Antona:
varujte se ognja in otrok,
da ne bo prevelik jok.*

*Ura je polnoč odbila v turnu svetega Antona:
mirno spite kot v raj,
saj vas varje vaš čuvaj.*

*Ura je eno odbila v turnu svetega Antona:
varujte se ognja in ljudi,
da vam ne bodo preveč dolžni.*

*Ura je že dve odbila v turnu svetega Antona:
petelin je že tudi odpel,
dan se delat bo začel.*

*Ura je že tri odbila v turnu svetega Antona:
nas varuj ognja noč in dan
Bog pa ljubi svet Florjan.*

*Ura je že štiri odbila v turnu svetega Antona:
vsi boste morali kmalu vstat,
jaz pa lahko odšel bom spat.*

Zapisal Blaž Gortnar
(Iz arhiva Antona Sedeja)

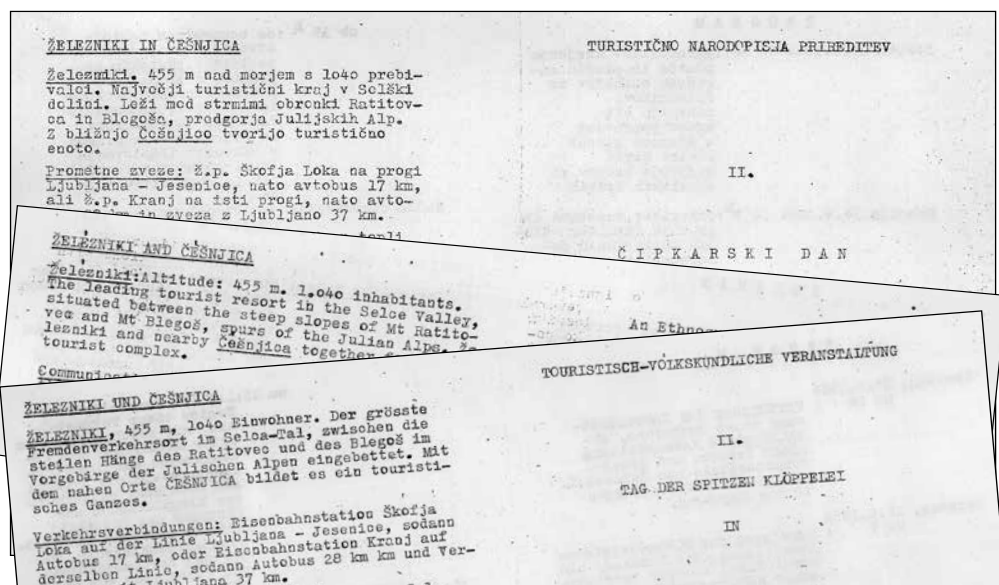
Leto 1967: Čipkarski sprevod na 5. Čipkarskem dnevu. Na čelu sprevoda na konju z zastavo v roki Jakob Demšar, po domače Grogov Jaka. Foto: Anton Sedej

Leto 1967: Sprevod na Racovniku.
Foto: Anton Sedej

7. Čipkarski dan leta 1969. Veliki punkelj s konjsko vprego in furmanom, domačinom Matejem Trojarjem. Foto: Anton Sedej

Povabili in poskrbeli so tudi za tujce – program so natisnili v treh jezikih. Iz arhiva Antona Sedeja

Je bila osrednja prireditev čipkarska razstava?

Poudarek smo dali čipki in razstavo pripravili v Plavčevi hiši, v prostorih mlekarne Kmetijske zadruge Martinj Vrh, danes v njih domujeta muzejska in turistična pisarna. Otvoritve razstave sicer ni spremljal tako bogat kulturni program kot jo danes, vendar smo poudarek preko celega leta dali pripravi dragocenih čipk, ki so bogatile razstavo.

Kako so takrat klekljarice pripravile razstavo glede na to, da so bile vključene v čipkarsko zadrugeto, od katere je čipke odkupovalo podjetje Dom? Ste čipke za razstavo dobili v Domu ali so jih čez leto čipkarice dajale "na kraj" in jih potem prinesle na razstavo?

V mesecih pred Čipkarskim dnem se je začel izbor posebnih, bolj zahtevnih vzorcev, ki bodo primerne za razstavo. Pri tem je veliko pomagalo podjetje Dom in domače klekljarice, ki so imele bogato zalogo dragocenih vzorcev. Zahtevnejših vzorcev običajno niso izdelovale, ker ni bilo naročila za take izdelke. Kajti naše klekljarice so za Dom klekljale le posamezne elemente za prtiče, ki so jih potem všili v blago, in s tem izdelali prti ali prtiček. Za čipkarsko razstavo pa so naše čipkarice v sodelovanju z Do-

mom naklekljale dragocenejšje čipke. Zahtevnejšim, bogatejšim čipkam je bilo naklonjeno tudi podjetje Dom, saj je čipka v tem primeru dobila višjo ceno, vendar le v odnosu do podjetja, ne pa v odnosu do klekljarice. Dom je nato čipke za razstavo društvu posodil. Pred razstavo je bila vrednost čipk ocenjena, tako da so čipke na razstavi lahko obiskovalci tudi kupili, pri čemer je TD dobilo tudi nekaj odstotkov od prodaje, medtem ko so klekljaricam plačali le toliko ur, kot bi jih porabile za navadne vzorce.

Vloga Doma je bila po eni strani pozitivna, spodbudna, ker je stal prireditvi ob strani, po drugi strani pa se je podjetje do klekljaric obnašalo trgovsko, če ne celo izkoriščevalsko?

Vsekakor so bili začetki za naš težki. Čipka, ki jo je naredila naša klekljarica, ni bila naša, ni bila niti njena, poleg tega jo je želela prodati sama, pa čeprav za nizko ceno, kar bi bilo zanj še vedno bolje kot preko Doma. Tako smo že v prvih letih ugotovili, da je ne-spametno, da naše klekljarice delajo za neko podjetje v Ljubljani. Tudi sukanec bi takrat znali že sami preskrbeti, zato smo si začeli prizadevati, da se začnemo s klekljanjem in prodajo čipk ukvarjati samostojno, da bo čipka več vredna tudi za samo klekljarico.

Leto 1969, 7. Čipkarski dan. Čipko – škofovsko mitro je za izložbeno okno Plavčeve hiše izdelala Terezija Arnol. Foto: Anton Sedej

TURISTIČNO DRUŠTVO
za Škofjo Loko – ŽELEZNIKI
Datum: _____
Opomba: 278/62-89

Seznam tekmovalcev in tekmovalk na "I ČIPKARSKI DAN"

25. 8. 1963 v Železnikih.

Moške skupine:

1. Benedičič Mstevž
2. Benedičič Jože
3. Bertoneclj Rafsel
4. Lotrič Luka

Starejše čipkarice:

5. Blaznik Marija
6. Logar Polonca
7. Lotrič Frančiška
8. Petreč Beta

Izvrjene čipkarice:

9. Lotrič Marija
10. Trojar Marija
11. Benedičič Johanca
12. Benedičič Mici

Mlajše čipkarice:

13. Merkelj Tončka
14. Merkelj Zvonka
15. Arnol Magda
16. Kosce Breda

Pojnik
Anton Sedej
Anton Sedej

TURISTIČNO DRUŠTVO
ŽELEZNIKI

Seznam tekmovalcev in tekmovalk na 1. Čipkarskem dnevu. Iz Arhiva Antona Sedeja

Leto 1965,
3. Čipkarski dan:
Ocenjevalna čipkarska
komisija na razstavi
čipk v mlekarni
Kmetijske zadruge
Martinj Vrh
v Plavčevi hiši,
od leve proti desni:
Toni Thaler,
Tončka Hlebec,
Slavica Levstek,
Mici Šuštar in
Tonika Ramovš.
Foto: Anton Sedej

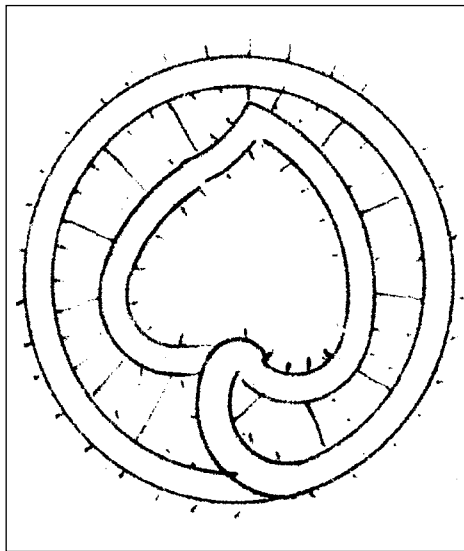
Kdaj se je vloga podjetja Dom dokončno končala?

Šele po letu 1970. Vendar moram omeniti, da Dom do TD kot organizatorja Čipkarskega dne ni nikoli pokazal zamere. Zavedali so se, da je prireditev ogromna spodbuda za ohranitev klekljanja.

V vašem arhivu sem zasledila, da ste vabili na ogled tekmovanja čipkarjev in čipkaric. Čipkarji so danes redko rabljena beseda. Je bilo takrat več moških aktivno prisotnih na klekljarskem tekmovanju?

Mislim, da niso bili pretirano številčnejši kot sedaj, ko na tekmovanje prav tako pridejo posamezni čipkarji. Mogoče je bila razlika v tem, da smo takrat imeli čipkarico in čipkarja, tudi tekmovalca, ki sta bila nekaj posebnega. To sta bila Španska mama in Majdnkov Luka, ki sta bila kot nekakšni "maskoti" prvega in tudi naslednjih nekaj Čipkarskih dni. Vedno sta šla v čipkarskem sprevedu, na vozu in tudi na prireditvenem prostoru smo jima posvetili kar nekaj pozornosti. Marija Primožič, Španska mama, je bila najstarejša klekljarica v Železnikih, stara 85 let. Luka Lotrič, Majdnkov Luka, ki je bil po poklicu sodar in zaposlen v Mlip Češnjica, je bil znan kot kvaliteten izdelovalec čipk. Poleg njega je tekmoval tudi Rafael Šmid, tako da so bili skupaj zanimivost, ki je

privabila ne le tuje turiste, ampak tudi Železnikarje, domačine. Glas o Čipkarskem dnevu je tako potoval po celotni Sloveniji, pri čemer moram povedati, da nam je veliko reklame naredila tudi Julka Fortuna, prizadevna klekljarica iz Smrečja pri Vrhniki. Redno je obiskovala prireditev in s seboj vsako leto pripeljala ekipo klekljaric z Vrhnike, ki so sodelovale na sprevedu in tekmovanju. Julka Fortuna je napisala tudi brošuro pesmi o klekljaricah.

Leto 1963, prvi Čipkarski dan: tekmovalni vzorec, lipov list. Iz arhiva Antona Sedeja

Izložba v mlekarni
Kmetijske zadruge
Martinj Vrh
v Plavčevi hiši.
Foto: Anton Sedej

Na prvih treh Čipkarskih dneh ste izdali tudi slavnostni poštni žig. Je bila to nekakšna tradicija prireditve v tistem obdobju? Kdo je dal idejo?

Slavnostni poštni žig je bil novost. Spomnim se, da nam je žig predlagal tajnik Gorenjske turistične zveze Božo Črne. In ker je bil Blaž Gortnar poštar, je napel vse sile, da je pošta v Železnikih pripomogla, da je TD Železniki dobilo poštni žig za prvi Čipkarski dan. Spominjam se tudi, da smo po 1. Čipkarskem dnevu ugotovili, da smo poštni žig premalo propagirali. Poštni žig izredno cenijo filatelisti, kajti gre za zanimivost svetovne razsežnosti. Vendar se tega takrat nismo zavedali. Imeli smo ga le prva tri leta. Kasneje, domnevam, društvo ni pripravilo vsega potrebnega za poštni žig.

Je imelo društvo s poštним žigom stroške?

Ne, nismo imeli stroškov, ampak le korist. Pošta ga je sama izdelala in je bila pravzaprav zelo zainteresirana, zaradi filatelistov. Tako da je bila za nas oziroma za Čipkarski dan le dobra reklama, torej korist.

Pri organizaciji prvega in naslednjih Čipkarskih dni je moralo sodelovati veliko ljudi, samo UO društva ni zadostovalo. So ostali krajanji sodelovali zastonj ali ste jih plačali?

Priprave na Čipkarski dan, postrežba, vse smo delali zastonj, prostovoljno. Plačali smo samo napovedovalca oziroma povezovalca programa na prireditvi, Marjana Stareta, ki je prireditev vodil, mislim, prva tri leta.

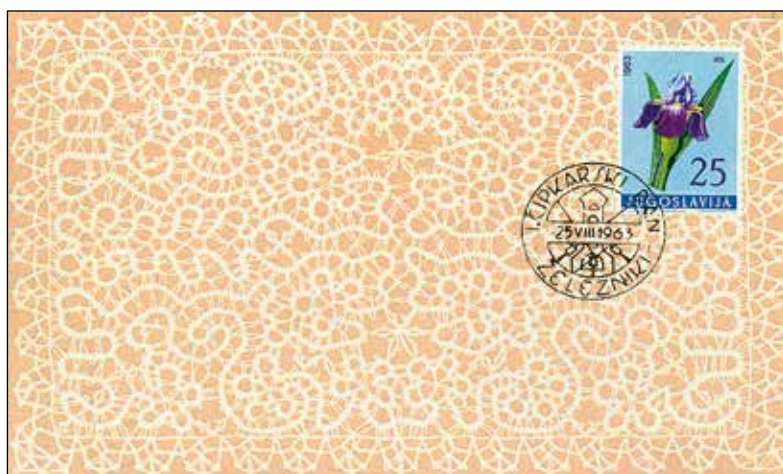
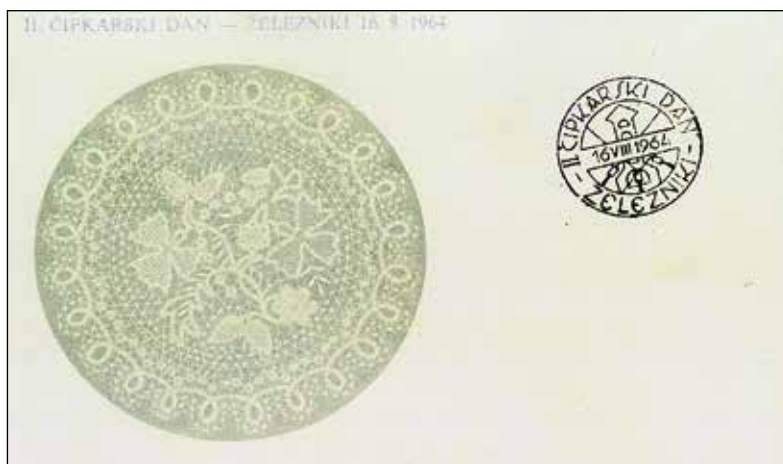
Omenili ste že, da vam je samo vodstvo KS Železniki veliko pomagalo pri prvem Čipkarskem dnevu. Pa vendarle, ste koga iz kraja pogrešali pri organizaciji ali bi lahko rekli, da je bila v kraju prisotna splošna podpora prireditvi?

V spominu imam, da je kraj v veliki meri kar sodeloval. Seveda so bili pomisleki, ali nam bo uspelo, ali se je sploh vredno truditi itd. Toda ko je bil prvi čipkarski dan mimo, ko smo si vsi lahko ogledali in občudovali krasno razstavo čipk izpod spretnih prstov domačih klekljaric, nam je bila ta prva izkušnja v veliko vzpodbudo, dobili smo velik zagon, veliko volje za naprej. In delovalo je vsaj prva tri leta.

Ste po prvem Čipkarskem dnevu ugotovili kakšno pomanjkljivost?

Moteča zadeva je bila lokacija, tudi kasneje, po 30 letih. Prvi Čipkarski dan smo imeli na dvorišču oziroma na vrtu gostilne Pri Meru. Takrat smo skupno na razstavi, na kulturnem programu in na veselici

Poštni žigi.
Iz arhiva
Antona Sedeja

6. Čipkarski dan.
Veliko obiskovalcev.
Foto: Anton Sedej

beležili 3.000 obiskovalcev, kar je bilo za omenjeni prostor preveč. Drugi Čipkarski dan je bil na nogometnem igrišču, vendar smo s športniki ugotovili, da prostor ni bil primeren, ker je tam po prireditvi ostalo preveč nevarnih odpadkov, na primer razbita stekla. Kasneje smo ugotovili, da je najprimernejša lokacija pri starem plavžu, čeprav so sosedje sprva negodovali. Vendar smo nasprotovanje lahko presegli in težave odpravili, če smo predstavniki TD že pred prireditvijo k njim pravilno pristopili in se z njimi pogovorili. V tem primeru so sprejeli prireditve kot svoj praznik.

Glede prireditvenega prostora moram omeniti tudi podjetje Mlip Češnjica, ki nam je pri ureditvi veliko pomagalo. Posodilo nam je les, pripravilo deske, ki smo jih po prireditvi lahko vrnili, tako so nam zmanjšali stroške na minimum. Tudi ozvočenje so nam pomagali urediti domači mojstri, na primer Marjan Pintar.

Ste v analizo prvega Čipkarskega dneva zapisali še kaj?

Mnenja smo bili, da smo prodali premalo vstopnic in da se bomo morali naslednje leto bolje organizirati in bolj potruditi. Vstopnice so bili mali leseni

klekeljčki, ki jih je za dve ali tri leta izdelal Franc Trojar, Štancarjev.

Vendar ste sčasoma vstopnino povsem opustili, čeprav je bilo prva leta treba plačati vstopnino za vsak prireditveni prostor. Zakaj?

Mislím, da je bil tak način za tisti čas splošno sprejet. Posnemali smo sorodne prireditve in veselice po Sloveniji. Za vstopnino smo skušali ponuditi kar največ, tako da smo kasneje imeli eno samo vstopnino, ki je vključevala vse prireditve v okviru čipkarskega dneva in tudi možnost ogleda muzejske zbirke. Šele pozneje smo ugotovili, da je vstopnina bolj negativna kot pozitivna, in smo jo povsem ukinili.

Je bila vstopnina visoka, tako po spominu, občutku?

Ne, ni bila visoka. Pričakovali smo, da bomo z njo pokrili stroške ansambla, ki so bili vedno zelo visoki. Na prireditvi je na primer večkrat igral Šenčurski ansambel (pri katerem je igral domačin Miha Trojar), igral je tudi ansambel Niko, bratje Arnol (Jože, Tone, Janez in Franci), ki so prvič nastopili kot mlad ansambel, skoraj še kot otroci, in kasneje kot pravi ansambel.

TURISTIČNO DRUŠTVO
Ž e l e z n i k i

POMANKLJIVOSTI " I ČIPKARSKEGA DNE 25.8. 1963 v Železnikih

Rastava čipk:

Na splošno je bilo razvidno iz knjige vtisov na rastavi, da so obiskovalci zahtevali zraven rastavljenih čipk še imena izdelovalke .

Prodaja klekeljčkov:

V tem je bilo veliko pogrešeno od same organizacije pred prireditvijo. Glavni problem pa je bilo to, da so vstopnice prodajali otroci in da naj se to v bodoče gleda na starejše in resnejše ljudi, ki se jim bo dal poseben honorar od komada predanih vstopnic.

Ozvočenje:

Glavna skrb osrednje prireditve z programom domačih običajev in tekmovanj, vkleklanja pa je bilo ozvočenje, ki pa je na žalost odpovedalo prav v času, ko je bilo treba začeti z programom. V bodoče naj se nabavi predčasno ves potreben material in poskrbi tudi za boljše strokovno vodstvo pri ozvočenju.

Veselica:

Da gledamo na obiskovalce in goste letošnje prireditve, ki so odšli iz Železnikov nepostreženi iz strani gostinskih uslug je krivda v tem ker niso pripravili gostinci dovoljno zalogo pijač in jedil. V bodoče naj se na to da še več pozornosti, za samo prirejanje veselice pa naj društvo samo organizira, ker bi tu lahko dobil precejšen finančni znesek, katerega nam pa letošnja prireditev ni prinesla.

Poštni žig:

V zvezi s tem, naj se uvede posebno prodajanje teh pisem z slavnostnim poštnim žigom in to na samem prireditvenem prostoru in na pošti.

Rastava po hišah:

PO predlogu tajnika GTZ iz Kranja tov. Černeta naj se drugo leto naredijo rastave čipk posebej po hišah v katerih so čipkarice, ki bi svoje čipke postavile ker v svojih oknih, ker bo to zelo popestrilo celotno čipkar-sko prireditev.

Železniki, 8.9.1963.

TURISTIČNO DRUŠTVO
ŽELEZNIKI

Tajnik
Anton Sedej

Zanimivo se mi zdi, da je predsednik Mohorič v svojem govoru oziroma poročilu na šestem občnem zboru društva dejal, da bo prireditev tradicionalna. Ste se je res lotili, kot da bo tradicionalna? Ste verjeli v to, da ima tradicionalni značaj?

UO je dal prireditvi naslov 1. Čipkarski dan, uporabili smo številko ena, ker smo verjeli, da bo tudi 2., 20., 40. Želeli smo osnovati glavno prireditev v Železnikih v letu, neke vrste krajevni praznik.

Bi se dalo Čipkarske dneve skozi razvoj, zgodovino primerjati? Sta Čipkarski dan nekoč in Čipkarski dnevi danes dve povsem različni prireditvi?

Ne bi rekel, da sta različni. Prav pohvalno je, da Čipkarski dnevi, kot danes imenujemo prireditev, potekajo več dni, z več različnimi kulturnimi prireditvami, ki samo bogatijo dogajanje.

Hkrati je prireditev danes v bistvu ohranila prvobitnost programa prvih Čipkarskih dni, na primer s čipkarsko razstavo, tekmovanjem in sprevedom, ki so bili tudi prvič. Mogoče pogrešam običaje, kar je glede na celoten program zanemarljivo. Menim, da je tako pester program, kot ga TD Železniki pripravlja zadnjih nekaj let, pravi, in naj tak ostane.

Je še kakšna posebnost, ki sva jo pozabila omeniti?

Mislim, da ne. Moram še enkrat poudariti, da imam prvega predsednika TD Železniki Jožeta Mohoriča v spominu kot izredno dobrega organizatorja, ki je bil poleg tega tudi odličen retorik in sploh uglajen človek. S svojim spoštljivim pristopom je sokrajane vedno znal privabiti k sodelovanju.

Tudi njegov naslednik, sosed plavža in Plavčeve hiše, Valentin Pintar, ki je bil čevljarški mojster, ni bil nič slabši. Bil je izredno razgledan, inteligenten in je želel za kraj narediti nekaj dobrega, zato se je pridružil TD Železniki. Tako Jože Mohorič kot Valentin Pintar sta dala bistven pečata začetkom Čipkarskega dne.

Ste zagnani člani UO TD Železniki imeli naslednike, ki so za vami peljali prireditev?

Smo jih imeli, čeprav so bili tudi zapleti in težave. Začetni zagon je sicer malo popustil, vendar so z manjšimi odstopanji prireditev nadaljevali. Opustili so spreved in običaje, kajti ljudi za prostovoljno delo je bilo vsak dan manj. Naše klekljarice, kot so bile Marica Šmid, Bundova, Beta Čemažar, Jožmančkova, Anica Primožič, Štefanova, Anica Blaznik, Ponivčkova, ki je čipke všivala, in sedaj Mara Demšar, Grogova, so držale rdečo niti sodelovanja in zavzetosti. Omeniti moram tudi dolgoletno tajnico TD Železniki, Anči Trojar, ki je v bližnji preteklosti dala poseben zagon turističnemu razvoju Železnikov. Velik delež je prispevala k obsežnejšemu programu društva, k bogatejšemu kulturnemu programu Čipkarskega dneva in napela vse sile, da bi čipka dobila častno mesto in bi bilo klekljanje za čipkarice donosnejše.

Anton, kdaj ste se vi umaknili iz aktivnega delovanja v TD Železniki?

V letu 1965 sem zapustil tajniške posle, takrat sem bil prepričan, da za vedno.

Vendar vas je potem kriza Čipkarskega dneva, ki ste jo zaznali leta 1988, ponovno spodbudila, da ste se lotili aktivnega reševanja nastalih težav. Takrat je kazalo, da bo Čipkarski dan le v obliki čipkarske razstave. Kaj ste storili in kako se je končalo?

Zaposlen sem bil pri Počitniškem društvu Škofja Loka in leta 1987 smo ravno preselili pisarno v Jegličev dom v Železnike. Poleti leta 1988 sem v Gorenjskem glasu prebral novico, da Čipkarskega dneva, kot ga poznamo, s programom in veselico, ne bo več, pač pa bo TD Železniki pripravilo le razstavo čipk. Poklical sem Vanjo Šmid, ki je bila takrat tajnica društva in si je skupaj s predsednico društva Ivico Rant veliko prizadevala, da je društvo opravljalo svoje poslanstvo, in jo vprašal, ali bi Počitniško društvo lahko pomagalo rešiti Čipkarski dan. Predlagal sem, da bi poskrbeli za celoten kulturni

program in veselico, klekljarice pa bi pripravile razstavo, kot so jo imele v načrtu. In v TD Železniki so se s predlogom strinjale. S pomočjo novih ljudi in takrat aktivnimi člani TD Železniki smo 26. Čipkarski dan pripravili s prav tako bogatim kulturnim programom in čipkarskim sprevodom, kot smo ga prvo leto. Mogoče še celo bolje. Zadovoljen sem, ker smo skupaj z gasilskim društvom, ki je praznovalo 90-letnico in je prevzelo gostinske usluge za veselico, Čipkarski dan rešili, da se je nadaljeval s podobnim programom kot prej. Kasneje se je TD Železniki oblikovalo na novo, z novimi odbori. In kmalu se je društvu pridružila tudi Anči Trojar, ki mu je dajala pečat eno dobro desetletje.

Anton, hvala Vam za pogovor.

ČIPKARSKI DAN PRERASTE SVOJE IME IN RODIJO SE ČIPKARSKI DNEVI

Vsako leto: nov Čipkarski dan, nova razstava čipk, le roke, ki izbirajo vzorce, navijajo in vrtijo kleklje, prepletajo niti, jih zaklekljajo, zakvačkajo, potegnejo ..., ostajajo kar iste, le starajo se ..., vse redkeje poprime kleklje mlad več par rok, čisto preredko. Vendar upanje ostaja, saj je čipkarska šola spet na stežaj odprla svoj hram klekljarske učenosti in ni jih malo, ki redno zahajajo vanj. Zatorej bo prihodnja leta drugače, z novimi Čipkarskimi dnevi in z dejavno čipkarsko šolo, verjamem, se bodo začele rojevati nove mojstrice klekljanja ...

Od leve proti desni: Cvekova Minka, Urbanova Mici, Dvejtncova Mici, leta 1965. Foto: Anton Sedej

POD DROBNOGLEDOM: DEVETDNEVNA PRIREDITEV 40. ČIPKARSKI DNEVI LETA 2002

**Nagovor Anči Trojar, tajnice TD Železniki,
ob otvoritvi razstave čipk v galeriji muzeja v Železnikih, 21. julija 2002:**

"Lep dober večer vam želim v imenu TD Železniki, vam spoštovane klekljarice, dragi gostje, gospod župan, krajanke in krajani, zbrani na otvoritvi 40. jubilejne čipkarske razstave. Veseli smo, da ni edina kot pred 40 leti. Uspelo nam je, da smo letos vzporedno z njo pripravili še štiri, in sicer: izbor čudovitih klekljanih mojstrov in pokojne Minke Demšar, razstavo čipk čipkarske šole Železniki in vzporedno z njo tudi čipkarske šole iz Idrije, pa bogato zbirko čipk iz zapuščine naših klekljarij ter razstavo čipk združenja slovenskih klekljarij, med katerimi so tudi naše članice. Prvič smo predstavili mojstra klekljanja s kovinsko žico, Andraža Debeljaka. Želeli smo, da je čipka rdeča nit dogajanja v tem našem turistično-etnološkem prazniku, kot so si jo ob snovanju te prireditve zamislili turistični delavci. Uspeli smo, da se ročno klekljana čipka iz Železnikov ohranja in celo oživlja tako po zaslugi TD kot ponovno ustanovljene čipkarske šole.

In sedaj nekaj o današnji razstavi, ki so jo prav tako kot že nekaj let zaporedoma pripravili naši člani: Mara Demšar, Mici Koblar in Lojze Tarfila. Razstavljenih je preko 300 čipk 48 članic društva. Tudi letos so čipke razdeljene v tri skupine. Najobsežnejša je predstavitev čipke v ozkem risu, sledi široki ris – narodni motiv, iz leta v leto pa je vse manj unikatnih klekljanih mojstrov in. Ob tem skrb zbujajočem dejstvu smo v društvu ponosni, da smo v zadnjem desetletju z vsakoletnim odkupom najboljših čipk uspeli ohraniti tako bogato zbirko najboljših del naših mojstric klekljanja. Če bi to počeli vseh 40 let, bi danes rabili še eno galerijo. Tudi današnja razstava je lepa, raznolika, odlikuje jo pestrost vzorcev, materialov in tehnik klekljanja. Klekljarice so čipke za jubilejno razstavo naklekljale po vzorcih Mire Kežar, Irme Pervanja in Mare Demšar ter po starih vzorcih. Vse v platno všite čipke so mojstrsko delo naše priznane modne šivilje Mete Markelj, za uokvirjanje čipk je tudi tokrat poskrbel priznani mojster Peter Štalec.

Vsem omenjenim se v imenu društva iskreno zahvaljujem za profesionalno opravljeno delo, nagrajenim klekljaricam iskreno čestitam v imenu društva in v svojem imenu, vsem članicam, ki razstavljajo svoja dela, se zahvaljujem za sodelovanje na današnji in vseh drugih razstavah, kjer se naše društvo predstavlja z našo kulturno dediščino – ročno klekljano čipko iz Železnikov. Četudi je brez uveljavljene blagovne znamke in zaščite geografskega porekla, brez finančne podpore države, ji kar uspešno utiramo pot v svet – tudi preko naših meja.

Spoštovane klekljarice, jutri vas čaka še klekljarsko tekmovanje. Bodite tudi tokrat uspešne. Vse tiste, ki ste včlanjene v Združenje slovenskih klekljarij, vabim na občni zbor, ki ga prav v jubilejnem letu organiziramo v našem kraju.

Naj bo tudi jutrišnji dan tako lep, kot so bili dosedanji, naj bo poplačan ves naš in vaš trud, naj bo vtis vseh, ki nas bodo obiskali, kar najboljši. Tako jutri kot tudi prihodnje leto ob ponovnem srečanju na tem mestu."

(Iz arhiva Anči Trojar in TD Železniki)

40. ČIPKARSKI DNEVI:
Otvoritev razstave čipk
v galeriji muzeja v Železnikih.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Najboljše klekljarice. Foto: Igor Mohorič Bonča

Dogodki, ki so zaznamovali 40. Čipkarske dneve

RAZSTAVA ČIPK V GALERIJ MUZEJA (ZAGOTOVO NAJPOMEMBNEJŠA IN Z NAJDALJŠO TRADICIJO):

Na ogled je bilo postavljenih 300 čipk 48 klekljaric, članic TD.

Klekljarice nagrajenih, torej najlepših, najkvalitetnejših čipk:

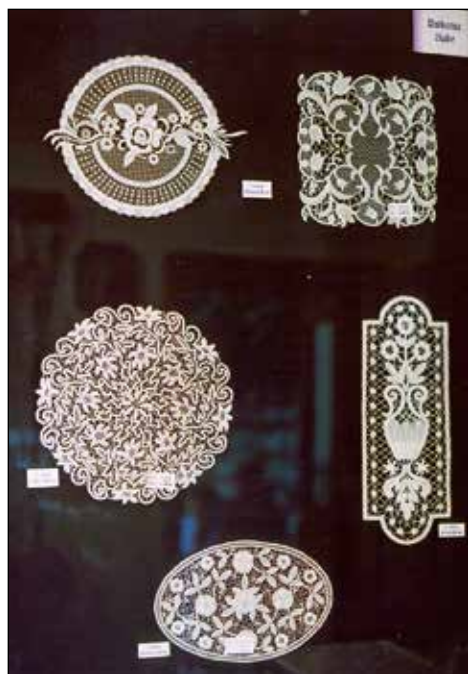
Unikatne čipke:	Narodni motiv:	Ozki ris:	Komisija:
1. Marjana Trpin	1. Tončka Jensterle	1. Ivanka Kavčič	1. Marica Albreht
2. Marica Soklič	2. Marica Kežžar	2. Rezka Pintar	2. Tončka Hlebec
3. Helena Kramar	3. Jožica Markelj	3. Anica Krt	3. Mici Koblar
4. Rezka Prezelj	4. Frančiška Trojar	4. Draga Šuštar	4. Irena Benedičič
	5. Julka Kemperle	5. Julka Gaser	5. Jana Tušek
		6. Jožica Bertoncelj	

KLEKLJARSKO TEKMOVANJE:

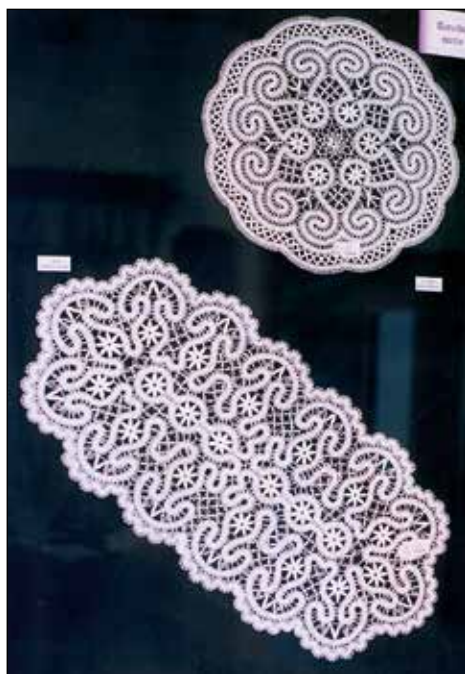
Komisija – odrasli:	Komisija – otroci:
Marica Albreht	Branka Grošelj
Mici Koblar	Helena Kramar
Marjana Trpin	Irena Benedičič
	Olga Ferjančič
	Jana Tušek

Izmed 26 odraslih tekmovalk je bila najboljša Viktorija Česnik iz Šebrelj, med domačimi klekljaricami pa si je prvo mesto priklekljala Marica Soklič. Pomerilo se je tudi 28 mladih klekljarjev in klekljaric. V posameznih starostnih skupinah so bili najboljši: Jerneja Tratnik iz Cola, Marija Lukšič iz Stopič pri Novem mestu ter Martin Jamšek in Klara Repnik iz Črnega Vrha.

Zanimivost: Tekmovale so tudi štiri sestre, po domače Gusteljno-ve: Marija Rekel, Tončka Pegam, Anica Eržen in Jerčka Gartner.

Nagrajene čipke. Foto: Igor Mohorič Bonča

IN ŠE RAZSTAVE:

V kulturnem domu:

- čipke učenk čipkarske šole Železniki in Idrija,
- čipke "iz babičine skrinje", ki so jih naklekljale 104 že pokojne klekljarice iz Železnikov, vseh znanih nekoč aktivnih klekljaric je 137,
- čipke z natečaja Združenja slovenskih klekljaric,
- čipke iz kovinske niti avtorja Andraža Debeljaka iz Šenčurja,
- slike likovnega ustvarjalca Lojzeta Tarfile,
- jedi, značilne za kovaške Železnike.

- Čipke pokojne mojstrice klekljanja Minke Demšar v izložbi Blagovnega centra Mercator.
- Oltarni prti in mašni plašči v cerkvi sv. Frančiška.
- Stare razglednice Železnikov iz zbirke družine Benedik in drugih v Plnadi.
- Stari inštrumenti zbiratelja Zdravka Debeljaka v Plnadi.

PRIZNANJA ZA USTVARJALNO DELO S ČIPKO:

- Miri Kejžar – za dolgoletno prizadevno in ustvarjalno delo na področju čipkarstva v Železnikih.
- Mari Demšar – za dolgoletno prizadevno in ustvarjalno delo na področju čipkarstva in čipkarskih razstav.
- Mici Koblar – za dolgoletno prizadevno in ustvarjalno delo na področju čipkarstva in čipkarskih razstav.
- Juretu Rejcu – za dolgoletno sodelovanje pri organizaciji Čipkarskih dni, razstav in promocije čipke.
- Lojzetu Tarfile – za dolgoletno ustvarjalno delo na celostni podobi TD in za postavitev razstav.
- Anči Trojar – za 10-letno prizadevno delo na vseh področjih društva, pri organizaciji prireditev, propagandi, predstavitvi domačih obrti in prodaji.

Razstave v kulturnem domu.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Stare razglednice v Plnadi.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Stari inštrumenti v Plnadi.
Foto: Igor Mohorič Bonča

**PRIZNANJA ZA DOLGOLETNO SODELOVANJE
V TD IN NA ČIPKARSKIH DNEVIH TER PRI
NJIHOVI ORGANIZACIJI:**

- Muzejskemu društvu Železniki,
- Kulturno-umetniškemu društvu France Koblar Železniki,
- Prostovoljnemu gasilskemu društvu Železniki,
- Pihalnemu orkestru Alpes Železniki,
- Lovski družini Železniki,
- Antonu Sedeju, prvemu tajniku TD Železniki,
- Marici Albreht – za sodelovanje v ocenjevalnih komisijah,
- Antonu Žbontarju, prvemu predsedniku Turističnega in opleševalnega društva za Selško dolino – za uspešno delo pri razvoju turizma.

KULTURNI PROGRAM

KONCERTI:

- tenorist Janez Lotrič in pianist Tone Potočnik na Boncljevem dvorišču,
- ženski trio iz Sorice in Harmonikaši Niko ob novi šterni Na plavžu,
- pevski zbor Lubnik v cerkvi sv. Antona,
- nonet Jubilate v cerkvi sv. Frančiška,
- Večer podoknic v Egrovem vrtu na Racovniku: MePZ Domel, Oktet Sraka Štandrež, Vokalna skupina iz Slovenjega Pliberka, Kvintet Ventus Vipava,
- Pihalni orkester Alpes z gostujočimi orkestri na prireditvenem prostoru ob plavžu,
- etno ansambel Dednina iz Kobarida pred galerijo muzeja.

Koncert Janeza Lotriča in Toneta Potočnika. Foto: Igor Mohorič Bonča

GLEDALIŠKI PREDSTAVI:

- Gledališko igro Nisi na vrsti so v kulturnem domu uprizorili člani KUD France Koblar.
- Otroška predstava Janko in Metka v izvedbi Cveta Severja na Boncljevem dvorišču.

OBUJANJE STARIH OBIČAJEV:

- Pesem nočnega čuvaja,
- kovanje žeblicev,
- kurjenje kresa.

KLEKLJARSKI SPREVED OD ALPLESA**DO PLAVŽA:**

Sodelovali so konjeniški klub Ratitovec, Pihalni orkester Alples, mažoretke, Folklorna skupina Škofja Loka in Folklorna skupina TD Selca, Harmonikaši Niko, klekljarice.

V SPOMIN NA 100-LETNICO**UGASNITVE PLAVŽA:**

- Izdelali so 2,5 metrov veliko maskoto plavža.

- Na klekljarskem tekmovanju so udeležene in udeleženci morali kar najhitreje in najkvalitetneje naklekljati plavžek.
- Plavž gori: s pomočjo svetlobnih efektov in dima je plavž po 100 letih ponovno zagorel.

JAVNA DRAŽBA:

Največja čipka, prt z vrtnicami, ki jo je naklekljala Rezka Pintar po vzorcu neznanega avtorja v 265 urah in je v premeru merila 63 cm, je bila dana na javno dražbo. Začetna prodajna cena je bila 74.900 SIT, kupil jo je župan Mihael Prevc.

POSEBNA DOGODKA:

- Postavitev šterne Na plavžu, ki sta jo financirala občina in Heliosov sklad za obnovo vodnjakov, izdelala pa Sašo Benedik in Lojze Nastran.
- Izšla je zgibanka Železniki – Svet pod Ratitovcem v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku.

Otvoritev šterne.
Foto: Igor
Mohorič Bonča

PRIKAZANE DOMAČE OBRTI:

- TD Železniki: klekljanje,
- Anica Selan, Ljubljana: dražgoški kruhek,
- Martin Pintar: obdelava skrila,
- Andrej Demšar, Studeno: šivanje usnja,
- Stane Benedičič, Dašnica: popravilo – šivanje čevlja,
- Rozalika Freljih, Železniki: predenje lanu,
- Tončka Tolar, Anica Jelovčan, Martinj Vrh: pletenje nogavic, predenje volne,
- Jože Tolar, Martinj Vrh: pletenje košare,
- Mirko Derlink, Železniki: pletenje peharja,
- Janko Primožič, Davča: vrtanje lesene cevi,
- Francka Megušar, Bukovščica: pletenje koruzne slame,
- Skavtski steg Žilavi žeblički Železniki: kovanje žebļjev,
- Zdravko Batos, Kropa: kovanje žebļjev.

DOMAČE IN UMETNE OBRTI:

- Društvo Resje: kulinarika,
- Cirila Šmid, Železniki: dražgoški kruhki,
- Mojstrska delavnica Valvazor Radeče: ročna izdelava papirja,
- Jernej Kosmač, Trzič: čevljarske lučke in ostali leseni izdelki,

- Andreja Škulj, Kranj: atelje lončarstva in unikatnih izdelkov iz žgane gline,
- Andrej Mihelič, Sodražica: suha roba,
- Vida Kejžar, Škofja Loka: vzorci čipk,
- Pekarna Racovnik, Železniki: kruh in pecivo,
- Mojca Berce: izdelovanje narodnih noš,
- Marija Zakovšek: izdelovanje prtov z rešiljejem,
- TD Slovenske Konjice: turistična ponudba društev,
- Miro Kačar, slikar iz Sorice.

ŠPORTNA TEKMOVANJA ZA ZLATO ČIPKO:

- kolesarska dirka s Češnjice na Soriško planino z 240 tekmovalci,
- balinanje na balinišču ob plavalnem bazenu,
- kegljanje na kegljišču Pri Meru,
- tenis na igrišču ob plavalnem bazenu,
- streljanje na strelišču v šoli,
- košarka v športni dvorani,
- nogometna tekma ledik : oženjeni,
- predstavitev Kinološkega društva Škofja Loka – sekcija za Selško dolino.

Kolesarska dirka.
Foto: Igor
Mohorič Bonča

ZABAVA:

- Živžav s poskusnim klekljarskim tekmovanjem za najmlajše klekljarice in klekljarje ter otroškimi delavnicami, ki so jih pripravile vzgojiteljice vrtcev iz Železnikov in Selc, ter bogatim srečelovom,
- ognjemet,
- ansambli Princeps, California in Okrogli muzikantje.

SREČANJE NEKDANJIH TAJNIKOV IN PREDSEDNIKOV TD ŽELEZNIKI.

Vabljeni so bili Anton Sedej, Marjan Kramar, Janez Demšar, Ivan Primožič, Jože Košmelj, Ivica Rant, Stane Koblar, Franc Žaberl, Bojan Leben, Stane Pokorn in Anči Trojar. Ob tej priložnosti niso pozabili na pokojne: Jožeta Mohoriča, Valentina Pintarja, Draga Dolenca, Tonko Prezelj - Košmelj, Vanjo Šmid.

Na srečanju so rekonstruirali nastanek TD Železniki: Leta 1933 so na območju Selške doline ustanovili Tujsko prometno društvo za Selško dolino, ki mu je predsedoval Franc Kemperle. Leta 1957 je nastalo Turistično in olepševalno društvo za Selško dolino, njegov predsednik je bil Anton Žbontar - Slavc in tajnik Drago Dolenc. Štiri leta kasneje se je reorganiziralo v TD Železniki, Sorica, kasneje tudi Selca in Dražgoše. Od leta 1962 so se oblikovala in ustanovila samostojna društva. Prvi predsednik TD Železniki je bil Jože Mohorič in tajnik Anton Sedej. Prvi Čipkarski dan je TD Železniki pripravilo 25. avgusta 1963.

Na srečanju so imenovali tudi najbolj zaslužne za razvoj čipkarstva v 40 letih obstoja društva: Tonika Ramovš, Toni Thaler, Mira Kejžar, Mici Koblar, Mara Demšar in Anica Primožič.

SPONZORJI, DONATORJI IN PROSTOVOLJNO DELO:

40. Čipkarske dneve je omogočilo 78 sponzorjev in donatorjev, pokrovitelj Občina Železniki ter prostovoljno delo članov in članic TD Železniki ter sodelujočih društev in organizacij (KUD France Koblar, Muzejskega društva, Prostovoljnega gasilskega društva, Pihalnega orkestra Alples, Konjeniškega kluba Ratitovec, skavtov, tabornikov, Krajevne skupnosti Železniki, župnišča Železniki, Noneta Jubilate itd.)

TD ŽELEZNIKI JE OB SVOJEM JUBILEJU PREJELO ŠTEVILNA PRIZNANJA IN POHVALE:

- priznanje z zlatim znakom Turistične zveze Slovenije,
- priznanje Gorenjske turistične zveze za 40 uspešnih let delovanja na področju turizma in za 40. organizacijo Čipkarskih dni,
- največ jih je bilo izrečenih kar na sami prireditvi, osebno.

VIDEOKASETA:

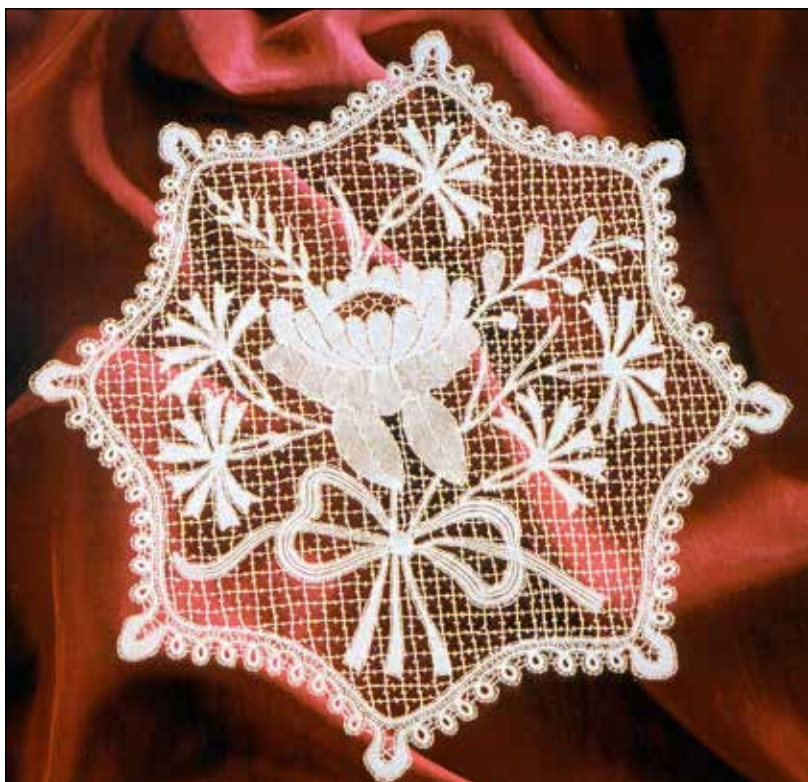
Devet Čipkarskih dni, ki so jih člani TD Železniki tudi štiridesetih posvetili koreninam svojega kraja, kovaštvu in čipki, je Jože Reya zapisal na videotrak za prihajajoče rodove.

Priznanje z zlatim znakom TZ Slovenije.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Priznanje
Gorenjske TZ za
40 uspešnih let
delovanja na
področju turizma
in 40. organizacijo
Čipkarskih dni.
Foto: Igor
Mohorič Bonča

Unikatna čipka
"Gorenjski šopek";
avtorica:
mojstrica klekljanja
Mici Koblar.
Foto: arhiv TD
Železniki

RAZVOJ TD ŽELEZNIKI V ČASU, KO JE BILA NJEGOVA TAJNICA ANČI TROJAR

V TD Železniki smo:

- odprli turistično pisarno v letu 1993,
 - dali pobudo za oživitev čipkarske šole,
 - pridobili nov prostor za kulturne prireditve na Boncljevem dvorišču, ki je postalo prizorišče koncertov in iger,
 - odkupili čipke najboljših mojstric klekljanja za zbirko unikatnih čipk, ki bodo nekoč krasili Malo galerijo,
 - se dogovorili, da se v turistični poslovalnici zaposli strokovna sodelavka,
 - v času Čipkarskih dni začeli postavljati razstave tudi v kulturnem domu,
 - odkrili spominsko obeležje klekljaricam na dvorišču muzeja,
 - vpeljali kovanje žebeljev na prireditvenem prostoru,
 - postavili šterno Na plavžu,
 - Čipkarske dneve popestrili z ognjemetom,
 - ob sodelovanju s Konjeniškim klubom Ratitovec ponovno oživili klekljarski spreved na Čipkarskih dnevih,
 - izdelali turistično zastavo in turistični tabli,
 - s klekljaricami in učenkami čipkarske šole sodelovali na čipkarskem bienalu v Sansepolcru v Italiji, kjer smo osvojili srebrno priznanje,
 - uvedli licitacijo največje čipke na prireditvi Čipkarski dnevi,
 - dali pobudo, da je izšla poštna znamka "plavž",
 - ponovno začeli ocenjevati in izbirati najlepše rože na oknih in balkonih, najlepše fasade in zelenice v celotni KS Železniki,
 - organizirali Andrejev sejem na Placu pred cerkvijo sv. Antona,
 - ponovno oživili hojo za zvoncem na božični večer pred polnočnico,
 - vzpodbudili nastanek gledališča Pod kozolcem v Plnadi,
 - začeli praznovati prihod pomladi s prireditvijo Luč v vodo v Plnadi,
 - organizirali družabna in izobraževalna srečanja
- Ob punklu se dobimo v kulturnem domu,
- pripravili tečaj za peko dražgoških kruhkov,
 - z razstavo unikatnih čipk in dražgoških kruhkov gostovali v različnih krajih v Sloveniji in tudi v tujini: v Bernu v Švici, v Slovenskem domu na Dunaju, v Slovenskem domu v Zagrebu, štirikrat v Sansepolcru v Italiji, po dvakrat v Škofji Loki, Ljubljani, v Kurnikovi galeriji v Trzinu, v Lepoglavi, na Bledu in v Celovcu; predstavili smo se tudi v Kranjski Gori, Zgornjih Palovčah, na Prevaljah, Jesenicah, v Idriji, v Lundu na Švedskem, v Nottinghamu v Angliji, v Škedenju pri Trstu in v Lizboni na Portugalskem,
 - sodelovali na natečaju za najboljši slovenski turistični spominek in bili dvakrat nagrajeni,
 - ponovno so klekljarice iz Železnikov tekmovale na Čipkarskem festivalu v Idriji,
 - klekljarice sodelovale na natečaju Združenja slovenskih klekljaric in vseh, ki imajo čipke radi, ter prejele nešteto nagrad,
 - sodelovali s klekljarskimi društvi po Sloveniji,
 - izdali tri stenske koledarje z motivi čipk in starih domačih obrti,
 - izdali in tržili knjigo Železniki v slovenskem in nemškem jeziku,
 - izdali tudi prospekt Selška dolina – Svet pod Ratitovcem, zgibanko Klekljane mojstrovine Železnikov, zgibanko Železniki v treh jezikih, zgibanko S popotno palico od plavža od Zalega Loga ter zgibanko ob 90-letnici čipkarske šole in tudi osem razglednic,
 - kupili klopi, mize, računalnik ... za potrebe delovanja TD,
 - s prodajo čipk in turističnih spominkov sodelovali na stojnicah na turističnih prireditvah, sejnih in tržnicah po Sloveniji in v tujini,
 - oblikovali celostno podobo TD: od žiga do embalaže,
 - organizirali turistične izlete v Železniki z delavnicama klekljanja in peke dražgoških kruhkov,
 - preimenovali Čipkarski dan v Čipkarske dneve.

In neizpolnjene želje in načrti:

- ideja TD, da se odkupi Boncljeva hiša, je bila realizirana samo do stopnje izdelave projektov; tako je ostala neizpolnjena želja, da bi imeli lastne prostore za turistično poslovalnico in Malo galerijo unikatnih čipk,
- sodelovanje z Zavodom za turizem Blegoš ni uspelo v takem obsegu, kot je bilo načrtovano,
- ni nam uspelo izdati ponatisa prospekta Selška dolina – Svet pod Ratitovcem,
- v društvo nismo znali privabiti dovolj mladih,
- nismo zagotovili večjega števila prenočitvenih kapacitet v Železnikih,
- spodletelo nam je pri oživljanju starih običajev,
- nismo uspeli pridobiti blagovne znamke za našo čipko, kar pa ni bilo samo v naših rokah.

(Povzeto po arhivu Anči Trojar in TD Železniki)

Unikatna čipka
"Srčki";
avtorica:
mojstrica kleklja-
nja Mici Koblar.
Foto: arhiv TD
Železniki

INTERVJU Z ANČI TROJAR, DOLGOLETNO ČIPKI IN KLEKLJARICAM PREDANO TAJNICO TD ŽELEZNIKI

"Kar se tiče klekljarije: sama ne znam klekljati, se tudi nisem nikoli odločila, da bi se naučila. Enostavno nisem človek za ročno delo. Vendar so me ženske zastrupile s čipko. Čipka mi je sedla v srce. Moja ljubezen do čipke izhaja iz dejstva, da je čipka pomagala Železnikom preživeti."

Mnogim, ne samo meni, si pred očmi kot samozvestna govornica ali sogovornica, poznavalka turistične dejavnosti, dogajanja okrog čipke, okrog Čipkarskih dni, zanesljiva, odgovorna, prijazna, diplomatska, ambiciozna, predana tajnica. Zelo zahtevna do sebe in tudi do drugih. Anči, od kje ti vse te vrline, s katerimi bi se moral ponašati pravzaprav vsak resen turistični delavec? So kar zrasle na Zaglobovi njivi?

Ne, to ne. Mislim, da sem jih kar veliko prenesla iz svojega poklica: 18 let sem bila tajnica direktorja. V tem času sem obiskala kar nekaj tečajev, kjer sem se naučila, kako pristopiti do človeka, sogovorca. Kar

pa se tiče klekljarije: sama ne znam klekljati, se tudi nisem nikoli odločila, da bi se naučila. Enostavno nisem človek za ročno delo. Vendar pa so me ženske zastrupile s čipko. Čipka mi je sedla v srce. Moja ljubezen do čipke izhaja iz dejstva, da je čipka pomagala Železnikom preživeti. In to sem vedno želela posredovati tudi obiskovalcem, ki so se na poti skozi Železnike najprej ustavili v turistični poslovalnici. Čipka se je za Železnike zares rodila po letu 1902, ko je ugasnil plavž in leta 1907 se je začela čipkarska šola.

Si se v turistične vode podala s svojo upokojitvijo?

Ja. France Žaberl, takrat predsednik TD, je izvedel, da sem bila upokojena s tisto veliko brigado predčasno upokojenih v Domelu, zato mi je dejal, da če sem bila lahko direktorjeva tajnica, bom pa lahko tudi društvena. TD tajnice ni imelo, ker je pred letom dni umrla Vanja Šmid.

Torej si šla naravnost od pisalnega stroja v Domelu k pisalnemu stroju v TD?

Tako nekako. Pisalni stroj, ki sem ga uporabljala za društvo, so mi poklonili sodelavci v Domelu, da ne bi slučajno pozabila tipkati. Ob povabilu predsednika sploh nisem pomišljala, da ne bi sprejela. Zapisnike sem znala pisati in sestavljati dopise, to je bilo najbolj potrebno. Mislim, da sem napisala več kot 2.000 prošenj in dopisov na raznorazne naslove. Moram poudariti, da so se v Železnikih podjetja in tudi obrtniki zelo dobro odzvali na naše sponzorske prošnje.

Čipkarske dneve poznaš do zadnje podrobnosti. Kaj je prvo, na kar pomisliš, ko nekdo reče Čipkarski dnevi?

Čipka v vseh oblikah, na vseh razstavah. Ne le razstava čipk v galeriji muzeja, ampak tudi bogate razstave v kulturnem domu, potem razstave oltarnih prtov in mašnih oblačil v cerkvi, ki so vse pozele ogromno pohval. Čipkarske dneve res vidim kot čipko v vseh njenih različnih pojavnih oblikah, kot rdečo nit celotne prireditve.

In če bi začela pisati spomine na Čipkarske dneve, čemu bi se najprej posvetila?

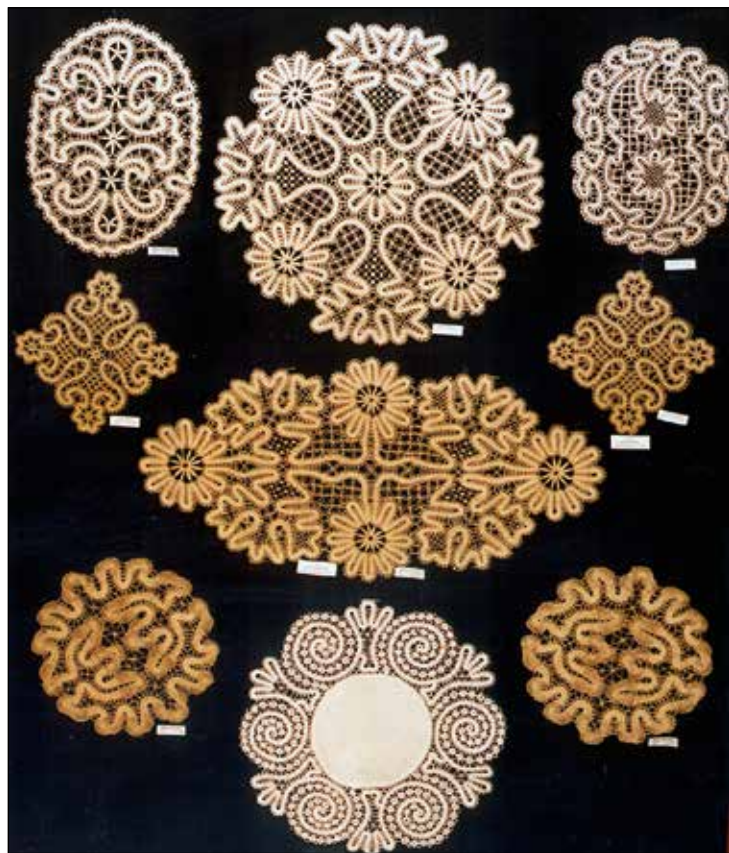
Zagotovo razstavi v galeriji muzeja, s katero sem se v začetku največ ukvarjala. Ko se je prireditev imenovala še Čipkarski dan in so že prirejali tudi športna tekmovanja, še ni bilo otvoritvenega koncerta in ni bilo razstav v kulturnem domu, ker je bilo vse osredotočeno le na petek, soboto, nedeljo. Takrat sem se v glavnem vključevala le v razstavo v galeriji muzeja ob Mari Demšar in Anici Primožič ter pomoči kustosa Jureta Rejca. Tudi predsednik TD, France Žaberl, nas je znal spodbuditi, ko je s svojim pogrko- vanjem v kroparskem narečju dejal: "Pogkaduš, to bo ena najlepših gazstav!" Kasneje so jo popolnoma prevzeli Mara Demšar, Mici Koblar ter Lojze Tarfila, ki nekako od 35. Čipkarskih dni skrbi za postavitve, vizualni vtis, kompozicijo razstave. Dobro pozna čipke, ve, kam kaj sodi, katera čipka na kateri pano,

zna izpostaviti nagrajene čipke ... In ker se z razstavo v galeriji nisem več toliko ukvarjala, sem se lahko posvetila drugim stvarim.

Čemu si se posvetila? Kaj se ti je še zdelo pomembno vključiti v program prireditve?

Na dvorišče muzeja smo pripeljali stare, propadajoče domače obrti, ker smo želeli ljudem pokazati, kaj posamezni ljubitelji starih obrti še ustvarjajo v Železnikih, v okolici, po vaseh, v Davči, Bukovščici ... Najprej smo jih predstavili le par, z leti se je število obrti povečalo na 12, 14, 15 ...

Tuji turisti cenijo te obrti in si jih izredno radi ogledajo v živo, da jih fotografirajo, posnamejo in se z obrtniki pogovarjajo. Še posebno jih zanimajo oblikovanje škrla, izdelovanje skodel, pletenje košar, predenje volne, klekljanje in šivanje usnja.

Narodni motiv – široki ris.
Foto: arhiv TD Železniki

Pa se domači obrtniki radi odzovejo povabilu?

Ne. Železnikarji sploh ne. Imeli smo skorajda nepremostljiv problem, ko smo želeli pokazati sodarja. Sodarstvo je bilo v Železnikih namreč nekaj posebnega, po pomembnosti takoj za kovaštvom. Toda enkrat samkrat nam je uspelo pripeljati sodarja Demšarja s Studena, da je za obiskovalce prireditve na dvorišču muzeja izdeloval velik sod. Medtem ko so se Davčarji, Martinjvrharji radi odzvali našemu povabilu.

In ko so obrti stekle, ti ni zmanjkalo idej, s katerimi bi še popestrili Čipkarske dneve. Kaj je sledilo?

Otvoritveni koncert je bil zame veliko odkritje. Bonceljnovne hiše pred desetimi leti sploh nisem poznala in nisem vedela za njeno dvorišče. In potem sva z Juretom Rejcem, kustosom muzeja, čisto slučajno na dvorišče peljala Tadeja Brateta iz Ljubljane, ki nama je dal idejo, da naj hišo pridobimo, predelamo in uporabimo. Predlagal nam je, naj imamo tam koncerte. Meni se je zdela ideja nemogoča, ker je bila hiša v zasebni lasti. Ampak ker lastnik v njej ni živel, bi morali preveriti možnost, da bi jo občina odkupila. In takrat sem si mislila, da če bi soglašal lastnik, potem bi jo občina morala odkupiti. Najprej smo hoteli občino motivirati za tak korak, ji dati idejo, kaj lahko ta stavba nudi, ji dati razlog, da se zanjo začne zanimati. Zato smo na dvorišče najprej pripeljali Janeza Lotriča in Toneta Potočnika. Šele takrat so se Železnikarji nekako zavedli, kaj pravzaprav imajo v tej stavbi, ki propada pred njihovimi očmi. Začela se je oblikovati ideja o možni uporabi stavbe v občinske in kulturne namene. Ideja se je potem izoblikovala tako daleč, da so projekti sedaj pripravljeni. Spomnim se, da smo ob 40. Čipkarskih dnevih rekli, da imajo 10 let časa, da s stavbo nekaj naredijo, in deset let se je takrat veliko slišalo. Vendar jih je sedaj ostalo samo še pet.

Program Čipkarskih dni pa ste še kar naprej širili in z njegovim programom zapolnjevali vedno več dni v tednu pred "tradicionalno čipkarsko nedeljo".

Zelo smo se trudili v to smer. Slišala sem, da imajo neke gledališče pod kozolcem in na misel mi je prišel kozolec v Plnadi. Njegov lastnik, Sašo Benedik, je bil nad idejo gledališča pod kozolcem navdušen in zgodilo se je prvo gledališče pod kozolcem v Železnikih, zelo uspešno, z monokomedijo Bužca jaz, bužec on in s Sašo Pavček v glavni vlogi.

In ko sva ravno v Plnadi, kot razstavni prostor na 40. Čipkarskih dnevih se je prvič uporabila tudi najstarejša hiša v Železnikih, Plnada.

Ja, Sašo Benedik, ki je lastnik, je bil navdušen nad idejo, da se predstavi tudi Plnada, da se ji vdahne življenje, da oživi. Razstavili smo stare razglednice Železnikov, ki so bile večinoma iz zbirke družine Benedik, ter stara glasbila zbiratelja Zdravka Debeljaka. In naslednje leto še unikatne čipke iz Male galerije.

Vendar teme "razstave" na 40. Čipkarskih dnevih še niso izčrpali.

Še zdaleč ne. V izložbenem oknu v Mercatorju na Kresu smo štiri leta zapovrstjo postavili po eno

Izložbeno okno v Mercatorju. Klekljane umetnine pokojne Minke Demšar. Foto: Igor Mohorič Bonča

krasno razstavo. Za 40. Čipkarske dneve so bile na ogled klekljane umetnine, ki jih je ustvarila pokojna Minka Demšar. Naslednje leto je razstavo postavilo Združenje slovenskih klekljaric in vseh, ki imajo čipke radi, kjer je bilo mogoče videti čipke iz različnih krajev Slovenije. Potem so bile na ogled unikatne klekljane mojstrovine iz galerije TD Železniki. In četrto leto je bila v izložbena okna postavljena razstava čipk pokojne Tončke Kosec. Žal so ta izložbena okna zazidali in razstave, ki si jo je ogledalo veliko število ljudi, ni več mogoče postaviti.

Spomnili ste se tudi na čipke, ki krasijo obe cerkvi v Železnikih. Kako se je rodila ideja, da pokažete tudi cerkveno klekljano bogastvo?

V TD smo dobili naročilo, da naše klekljarice na klekljajo čipke za oltarni prt. Potrebovali smo idejo, ustrezne vzorce in s tem namenom sva z Maro Demšar poprosili Tončko Šuštar, po domače Špendalovo Tončko, ki skrbi za vse klekljano bogastvo v obeh cerkvah v Železnikih, da nama pokaže, kakšni so naši oltarni prti. In ko sem zagledala zakladnico čipk, ki so všite v metre oltarnih prtov v predalih

zakristije, sem se v trenutku odločila: tudi te čipke morajo na razstavo. Ljudje, tako domačini kot tujci, morajo videti, kaj vse so naše žene in dekleta na klekljale, vsaka s svojim namenom. Večina čipk je bila cerkvi v uporabo in dekoracijo podarjena kot zaobljuba ali zahvala za uslišane molitve in prošnje. Redke so čipke, ki so jih naročili in so z njimi klekljarice nekaj zaslužile. Zato sem vprašala Tončko Šuštar, ali je pripravljena pripraviti razstavo, in Matildo Thaler, ali ji pri tem lahko pomaga. Uspelo je. Pripravili sta čudovito razstavo v cerkvi sv. Frančiška. Še trikrat smo jo ponovili: enkrat še v cerkvi sv. Frančiška in potem dvakrat v cerkvi sv. Antona. Obiskalo jo je veliko ljubiteljev čipke, ki so bili nad njo navdušeni. Podobne razstave smo potem lahko videli tudi v Žireh in Idriji.

In po razstavah naprej, v kulturni dom, ki kot razstavni prostor vedno bolj pridobiva na svojem pomenu.

Res smo ga poskusili kar najbolj izkoristiti. Med drugim smo želeli predstaviti podeželjske žene, njihovo društvo Resje, ki združuje vse žene škofjeloškega območja, ki imajo dopolnilno dejavnost. Razstava je pokazala, kaj se na podeželju dobrega peče in kuha. Sodelovali sta, na primer, Mojca Benedičič s kruhom in pecivom ter Darja Lotrič s siri. Predstavili smo tudi tipične jedi starih Železnikov, ki so jih pripravile Gusteljnovе sestre: Tončka, Cveta in Jerčka. Prva leta smo v kulturnem domu razstavljali tudi domače obrti, kasneje smo prednost dali čipki in dražgoškim kruhom. Vsako leto predstavimo čipkarsko šolo Železniki z najboljšimi klekljanimi izdelki njenih učenk in učencev, s svojimi klekljanimi stvaritvami se predstavi eno gostujoče društvo: Korošice, Ljubljancanke, Cerkljanke, Žirovke itd. Vsako leto se predstavi Združenje slovenskih klekljaric z rezultati svojega natečaja. Na odru pa predstavimo eno mojstrico klekljanja: lani smo Matildo Thaler, v prejšnjih letih sta svoje mojstrovine razstavljali že Marica Soklič ter Mici Koblar, letos se bo s svojimi predstavila Marjana Trpin, prihodnje leto pa Helena Kramar.

Cerkveno klekljano bogastvo v cerkvi sv. Frančiška.
Foto: Aleksander Čufar

Razstave v
kulturnem domu.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Del dogajanja na čipkarsko nedeljo je tudi prikaz klekljanja na ulici, kjer so včasih ženske zares klekljale. Se klekljarice radi odzovejo povabilu na tovrstno sodelovanje?

Ne vedno. Večinoma smo jih kar težko pridobili za klekljanje, vendar smo uspeli. Povabili smo tudi mlade klekljarice, učenke čipkarske šole, ki se jim je zdelo še posebno zanimivo, ker so jih turisti tolikokrat fotografirali. Vedno klekljajo na več mestih: pri cerkvi sv. Antona, Na logu ali pri Dermotu in na dvorišču muzeja.

Koliko časa traja, da se rodi prireditev Čipkarski dan oziroma Čipkarski dnevi? Kdaj je potrebno začeti?

Prva leta smo ugotavljali, da smo začeli prepozno, saj je za dober ansambel potrebno poskrbeti že januarja ali celo decembra. Kvaliteten ansambel je eno od zagotovil dobrega obiska. Potem se takoj začnejo priprave na razstave. Vsak mora izpeljati naloge, ki jo je prevzel. Na primer Marija Plešec razstave v kulturnem domu, Mara Demšar in Mici Koblar v galeriji muzeja, Stane Koblar kulturni program ter moški del UO pripravo prireditvenih prostorov: ob plavžu, na Bonceljnovem dvorišču, na Egrovem vrtu ... In v marcu je bil običajno osnutek narejen. Obja-

vili smo ga v Čipkarskem biltenu Združenja slovenskih klekljaric ter tako na našo prireditev povabili tudi vse slovenske klekljarice.

Praktično se nova prireditev Čipkarski dnevi začne rojevati z novim letom?

Da. Vedno smo izhajali iz programa prejšnje prireditve: če smo slabo poslovali, smo naslednje leto kaj črtali, če smo dobro poslovali, smo kaj pripisali. Za jubilejne Čipkarske dneve, na primer za 35. ali 40. ali letos 45., ter ob drugih visokih obletnicah smo se vedno potrudili, da smo jih kar najbolj popestrili. Pripravili smo na primer ognjemet, ki je ob 650-letnici Železnikov trajal kar 6,5 minut. Ob 100-letnici ugasnitve plaža smo s pomočjo reflektorjev spet prižgali plavž, takrat smo za tekmovalni vzorec izbrali plavžek, izdelali smo maskoto plavža. Resnično smo želeli kar najprimerneje obeležiti pomembne dogodke iz zgodovine.

Kdo so bili tvoji sodelavci, brez katerih Čipkarskih dni ne bi bilo ali pa bi bili povsem drugačni?

Vedno smo bili tim, zato težko rečem, da bi prireditve ne bilo. Zagotovo pa bi bila okrnjena. Odpovedati bi morali del programa. Brez predsednika, koordi-

Maskota plavža ob plavžu.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Unikatna čipka
"Gorenjski par";
avtorica:
Minka Demšar.
Foto:
Tomaž Lunder

natorja bi bilo nemogoče ali vsaj zelo težko, pri čipkah bi brez Mare Demšar in Mici Koblar ne mogli izpeljati ničesar. Brez likovnega oblikovalca, Lojzeta Tarfile, ne bi bilo plakata in razstave ne bi bile tako premišljeno postavljene. Težko bi bilo brez Staneta Koblarja in v določenem obdobju tudi brez Jureta Rejca, ki nas je pogosto spremljal, ko smo gostovali na radijskem programu, tudi na nacionalnem, ter sodeloval pri objavah v časopisu. Ob izkušnjah na nacionalnem radijskem programu smo se zavedli, kakšno neverjetno moč ima ta medij, kako pomembna je promocija prireditve. Takrat smo imeli neverjeten obisk, kar dokazuje, da ljudje radio poslušajo.

Kdo se je v društvu ukvarjal s promocijo?

Veliko let sem promocijo preko medijev vodila sama, le zadnja leta mi je pomagala tudi Saša Lazar, ki je sicer prevzela moje tajniške naloge, tiste administrativne, tipkanje in pošiljanje gradiva v svet. Seveda smo vsi zamenljivi, vendar so bili to ključni posamezniki, ki so podpirali vsak svoj vogal Čipkarskih dni v času, ko sem bila tajnica TD.

Čipke imajo v TD Železniki zares posebno mesto, saj ima društvo svojo Malo galerijo unikatnih čipk mojstric klekljanja. Kako in kdaj je zbirka začela nastajati?

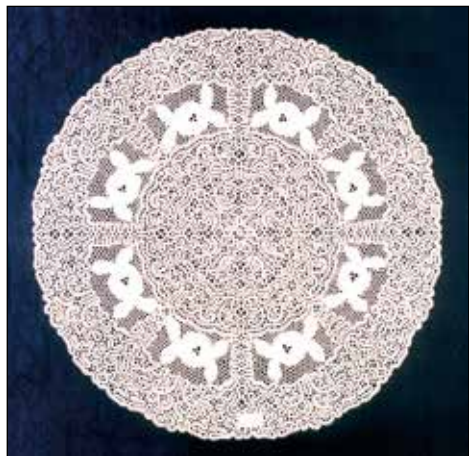
Bila je moja ideja. Marica Soklič je sklekljala čipko, za katero je porabila več kot 500 ur klekljanja, in vedeli smo, da jo ne bomo prodali, vsaj ne po čipki dostojni ceni. Čipka je bila tako lepa, kaj lepa, čudovita, neprecenljiva, da smo si rekli: ne smemo je prodati. In smo jo odkupili. Pisalo se je leto 1993 in mi smo imeli prvo odkupljeno unikatno čipko. Odločili smo se, da jo uokvirimo, da bomo lahko pokazali drugim, kaj v Železnikih še znamo narediti. Nekaterim se je zdelo neumno, drago, saj je denar šel od izkupička Čipkarskega dneva. Vendar smo se v društvu glede odkupa uspeli dogovoriti, da odkupimo ne le prvo-, ampak tudi drugonagrajeno čipko in to ne le za tisto leto, ampak je ta dogovor veljal tudi za leta, ki so sledila.

Od kod ti pogum in prepričanje, da ravnaš prav, da si za odkup prepričala celoten odbor?

Močno sem se zavedala, da imamo vsako leto manj mojstric klekljanja in da moramo storiti nekaj, da se vsaj nekatere njihove mojstrovine ohranijo v društvu, da jih še vedno lahko pokažemo domačim in tujim gostom. Vsako leto smo dodali dve, tako da se jih je nabralo 28. Od teh bi jih vsaj 14 morali odprodati. K sreči smo si bile z Maro Demšar in Mici Koblar popolnoma enotne in vztrajne, da čipke moramo

Dražba največje
čipke: "Vrtnice";
avtorica:
Rezka Pintar.
Foto: Igor
Mohorič Bonča

odkupiti, da sem na koncu koncev našla rešitev. Na prvi pogled se je zdela nemogoča, vendar mi je ob pomoči predsednika Staneta Pokorna uspelo. Najprej sva šla do župana, kajti verjeli smo, da če nam bo pomagal župan, nam bodo tudi podjetja. Nato sva se odpravila od direktorja do direktorja podjetij v kraju ter jih pregovarjala, da bi odkupili vsaj eno, mogoče dve čipki iz zbirke. In uspeli smo. Zadržno smo prodali Tehnici, ki je priskočila na pomoč, kljub temu da so bili sami v škripcih. Tako imamo vseh 28 čipk v Mali galeriji, s tem da so lastniki polovice zbirke občina, Domel, Alples, Indramat, Niko in Tehnica.

Se zbirka še izpopolnjuje, bogati?

Ne, zadnja tri leta ne. Nihče si ne želi imeti rdečih števil ob koncu Čipkarskih dni.

Vendar Čipkarski dnevi morajo ohranjati kulturno dediščino, bogastvo, znanja naših prednikov. Ali ne bi TD morale gojiti najspoštljivejši odnos do čipk in z njim vzgajati tudi druge, mlade?

Seveda. Tudi Turistična zveza Gorenjske, ki nam je podelila zlato priznanje za 40 Čipkarskih dni, nam je priznanje podelila s poudarkom, da ohranjamo kulturno dediščino kraja na vse možne načine: za sodelovanje pri ponovni uvedbi čipkarske šole, za Malo galerijo unikatnih čipk, ki smo jo ustvarili, za klekljarsko tekmovanje, ki smo ga ohranili skozi vsa leta, kot je bilo pred 40 leti, za ponovno uvedbo klekljarskega spreveda, katerega izvedba se je sprva zdela nemogoča. Med omenjena prizadevanja sodi tudi dražba največje čipke v nedeljo popoldne, ki je bila prava atrakcija.

Se je v času tvojega delovanja upravni odbor TD Železniki kdaj v celoti zamenjal?

Ne. Vedno sta se zamenjala le dva ali trije posamezniki. Prišlo pa je do spremembe, ko se je upravni odbor od začetnih 7 članov povečal na 11 članov.

Klekljarski
sprevoz
na Klovžah.
Foto: Igor
Mohorič Bonča

Vzrok je bil v večjem številu prireditve, za pripravo katerih je moral nekdo biti odgovoren. Na primer, skupina odbornikov se je ukvarjala samo z razstavami: Marija Plešec samo z razstavo v kulturnem domu, Mara Demšar, Mici Koblar in Lojze Tarfila z razstavo v galeriji muzeja, Sašo Benedik je imel na skrbi galerijo v njegovi hiši v Plnadi itd. Glede ostalega kulturnega programa, ki ga je skoraj v celoti vodilo KUD France Koblar, sta Stane Koblar in Ladi Trojar prevzela gledališče pod kozolcem, za klekljarski sprevoz sta s Konjenskim klubom Ratitovec sodelovala Stane Koblar in Lojze Nastran, za Večer podoknic in nekatere spremljajoče razstave je bil odgovoren Stane Koblar. Material za koledar sem ob pomoči Lojzeta Tarfile pripravljala sama in v prodaji sodelovala s Tanjo Čufar, Sašo Lazar in Sašem Benedikom. Posebna skupina se je ukvarjala s prospektom.

Si odbor težko navdušila za nekaj novega, drugačnega?

Da, zahtevalo je veliko energije, ker se je vse vrtelo okrog denarja. Vedno je bil problem denar. Moram pa dodati, da smo v času mojega sodelovanja pri TD imeli zelo veliko sponzorjev. Tudi do 70, med katerimi so bili taki, ki so prispevali okrog 3.000 SIT, in taki, ki so nam dali 300.000 SIT ali več. Eni kot drugi so nam bili enako pomembni, ker so pomagali vsak po svojih močeh.

Si kdaj razmišljala, da bi prevzela predsedniško funkcijo?

Kar nekajkrat so mi jo ponudili. Na primer, ko je odstopil France Žaberl in sva bila v izboru skupaj s Stanetom Pokornom, vendar sem si rekla, da sem raje dobra tajnica kot slaba predsednica. Predsednik mora imeti organizacijske sposobnosti, ne rečem, da jih nisem imela, a sem ostala pri svoji prvotni odločitvi. Ponovno so mi predsednikovanje ponudili, ko je s svojim mandatom zaključil Bojan Leben. Na predsedniško mesto smo hkrati predlagali tudi Staneta Pokorna. Obljubila sem mu pomoč. Poudariti moram, da se je društvo takrat znašlo v hudih težavah, v skoraj brezizhodni situaciji, ker je istočasno kot Bojan Leben društvo zapustila tudi strokovna sodelavka Tanja Čufar. Vendar, konec dober vse dobro: Stane Pokorn je predsedniško funkcijo sprejel, strokovna sodelavka je postala Saša Lazar in TD Železniki je z zanosom šlo naprej.

Koliko je pomembno, kdo je strokovna sodelavka ali strokovni sodelavec?

Zelo je pomembno, ker skrbi za stike društva z javnostjo. Poleg tega je Saša Lazar opravila tudi izpit za turistično vodičko v Škofji Loki, tako da je lahko vodila obiskovalce po Železnikih. Ko smo izdali prospekt o Železnikih, so prišli obiskovalci in želeli smo jim pokazati vse, kar je Železnike ustvarilo, zakoreninilo. Tako smo v kulturnem domu pripravili

klekljarsko delavnico, kjer so obiskovalci ob pomoči naših klekljaric preskusili svoje klekljarske spretnosti in delavnico izdelovanja dražgoških kruhkov, kjer so pod budnim očesom Cirile Šmid in Darinke Megušar izdelali svoje prve dražgoške kruhke. Del skupine turistov se je udeležil omenjenih delavnic, medtem ko je drugi šel po Železnikih in obiskal muzej. Nato sta se skupini zamenjali. Kruhke, ki so jih izdelali, so potem lahko odnesli domov. Marsikomu je bil to dragocen spominek. Žal je potem tovrstna predstavitev Železnikov zamrla.

Kdo vam je v kraju pri organizaciji Čipkarskih dni veliko pomagal? Ste se lahko zanesli na njegovo pomoč?

Finančno predvsem občina, ki je po projektnih nalogah na začetku leta določila, koliko sredstev iz proračuna nam pripada. Poleg nje tudi Domel, Alples, Niko, Indramat ...

Pa ste dobili glede na prijavljeni projekt, ki je predvideval, domnevam, tudi kar precej prostovoljnega dela, ustrezno količino sredstev s strani občine?

Ne. Vedno smo si predstavljali, da bomo glede na obsežen prijavljeni program prireditve z drago cenimi razstavami, odmevnimi koncerti svetovno znanih umetnikov dobili več. Vendar temu ni bilo tako. Na primer, Janez Lotrič in Tone Potočnik sta dva koncerta društvu poklonila, za enega smo morali sredstva preskrbeti sami, kot smo jih morali tudi za nastop Slovenskega okteta.

Je še kdo v kraju, za katerega ste bili v TD mnenja, da bi se za Čipkarski dan moral bolj zavzeti? Biti bolj na razpolago?

Krajevna skupnost. Vse, kar se v Železnikih dogaja, je v krajevni skupnosti, in kot so nam povedali člani sorodnih društev v drugih krajih, so jim krajevne skupnosti priskočile na pomoč tudi s finančnimi sredstvi. V Železnikih je bilo vedno rečeno, da za tovrstno dejavnost od občine ne dobijo nobenih sredstev. Pomagali so nam tako, da so poravnali najem-

nino za WC-je in poleg tega nam za najem dvorane in sejne sobe v kulturnem domu ni bilo treba odšteti ničesar, pomagali so nam tudi s komunalnimi delavci. Gotovine nismo nikoli dobili.

Glede na vso podporo, ki jo ima čipkarski festival v Idriji, ali bi lahko rekla, da imajo Čipkarski dnevi kaj, česar Idrija nima?

Drugače bom rekla: v Idriji imajo prireditve, ki so jih prevzeli po našem programu. Imajo koncert na gradu Gewerkenegg, otroško igrico, kolesarsko tekmo, čipkarsko zastavo itd. Nečesa nimamo: klekljarskih delavnic v poletnem času. Za njihovo izpeljavo, ki je smiselna ob prijavi vsaj 15 udeleženk, potrebujemo: učiteljico klekljanja, prenočišča in prehrano. Poleti so na voljo prostori v osnovni šoli, vendar pa prenočišč in prehrane v kraju ne moremo zagotoviti.

Torej se odrasli v Železnikih ne morejo učiti oziroma naučiti klekljanja?

Lahko, ker društvo organizira večere, ki jih imenujemo Ob punklju se dobimo. Poseben način izobraževanja pa sta si izbrali Afroditia Hebar in Bogdana Herman, ki sta se iz Ljubljane vozili v Železnike, v turistično poslovalnico, da sta se učili klekljanja pri mojstrici Mici Koblar.

Kakšno je bilo sodelovanje z drugimi društvi?

Rečem lahko, da smo imeli z njimi dobre odnose, predvsem po zaslugi omenjenih predsednikov TD ter moji zaslugi, in Čipkarski dnevi so nam zato uspevali. Pa naj je šlo za gasilsko društvo, muzej in muzejsko društvo, KUD France Koblar, Pihalni orkester Alples, tabornike ali skavte.

Kako pa je bilo s sorodnimi društvi iz drugih krajev?

Pred leti smo imeli celo prireditev Srečanje turističnih društev Selške doline. Poleg tega smo veliko sodelovali s TD Škofja Loka, z Muzejskim društvom Tržič, Gorenjsko turistično zvezo, s Turistično zvezo Slovenije itd.

Čipkarski dnevi oziroma razstava v galeriji muzeja je bila za vas velikokrat odskočna deska za vašo udeležbo na razstavah in predstavah ter tekmovanjih drugod po Sloveniji in tudi zunaj njenih meja. V Železnike so prišli ljudje, ki se s čipkami tako in drugače ukvarja-jo ali so veliki ljubitelji te obrti oz. umetnosti, in sledila so vabila ...

Ja, res se je velikokrat ali skoraj v večini primerov začelo na Čipkarskih dnevih, na razstavi v galeriji muzeja, kjer nas je marsikdo povabil, ker je videl, kako čudovite čipke nastajajo v Železnikih. Na čipkarski bienale v Sansepolcro v Italijo, na primer, smo šli na povabilo Afrodite Hebar. Prvo leto smo predstavili tri klekljarice: Minko Demšar, Mici Koblar in Marico Soklič, vsako s svojima dvema najlepšima čipkama. Vseh šest čipk so objavili v biltenu, ki izide že ob začetku bienala in ga prejme vsak udeleženeec. Kasneje so se čipkarskega bienala udeleževale po tri klekljarice. Naše čipke so bile v Sansepolcro tudi večkrat nagrajene: prve so srebrno priznanje za unikatne čipke prejele mojstrice klekljanja Minka Demšar, Mici Koblar in Marica Soklič, potem je Helena Kramar prejela srebrno priznanje za klekljanega angela, s katerim je sodelovala na natečaju Papež.

Srebrno priznanje so prejele tudi učenke čipkarske šole Železniki: Andreja Kejžar, Barbara Mohorič in Tadeja Trojar.

Za kakšna priznanja gre?

Bienale v Sansepolcro je razstava čipk v svetovnem merilu, saj so na ogled čipke iz Azije, Afrike, Amerike, Evrope ..., s celega sveta. Srebrno priznanje pomeni, da so bile čipke v svoji skupini, v našem primeru v evropski skupini, na drugem mestu.

Kdaj se začne zbirati čipke za tovrstno razstavo?

Pošljemo jih pomladi, razstava je v septembru. Čipke ostanejo v Italiji še do decembra, ker razstavo gostijo različni kraji.

Anči, v zvezi s Sansepolcrom si omenila Afrodito Hebar, ki z vami ni sodelovala le pri omenjenem čipkarskem bienalu, ampak bi lahko našli še nekaj prireditev, na katerih ste z njeno pomočjo predstavili železnikarsko čipko svetu. Bi lahko rekla, da je gospa Hebar podpirala promocijo železnikarske čipke in TD Železniki pri tem veliko pomagala?

Na 10. mednarodnem bienalu v Sansepolcro.
Foto: arhiv TD Železniki

Nagrajena čipka
Helene Kramar
v Sansepolcru
v Italiji ter
njeno priznanje.
Foto: arhiv
TD Železniki

Res je. Izredno veliko. Z njo smo sodelovali večkrat in njena pomoč je bila, lahko rečem, neprecenljiva. Pomagala nam je pri pripravi zgibanke Klekljane mojstrovine Železnikov v angleškem in slovenskem jeziku, za katero sta skupaj s kustosom Juretom Rejem pripravila tekst. Afrodita Hebar je poskrbela, da smo se oktobra 2002 predstavili v državnem svetu v Ljubljani z razstavo, ki smo ji dali naslov Zgodbe bele niti – Klekljana čipka kot kulturno bogastvo Železnikov.

Kaj ste razstavljali v državnem svetu? S čim ste predstavili Železnike?

Predstavilo se je TD z unikatnimi čipkami in čipkarška šola s klekljanimi izdelki učenk. Muzej je za razstavo prispeval slike starih klekljaric in fotografijo klekljane obleke, ki je bila predstavljena v naravni velikosti na posebnem valju, ki ga je še danes mogoče videti v muzeju v Železnikih. Obleko so leta 1944 sklekljale tri Primožičeve sestre in je res nekaj posebnega. V državnem svetu so bili na ogled še oltarji prti in mašna oblačila.

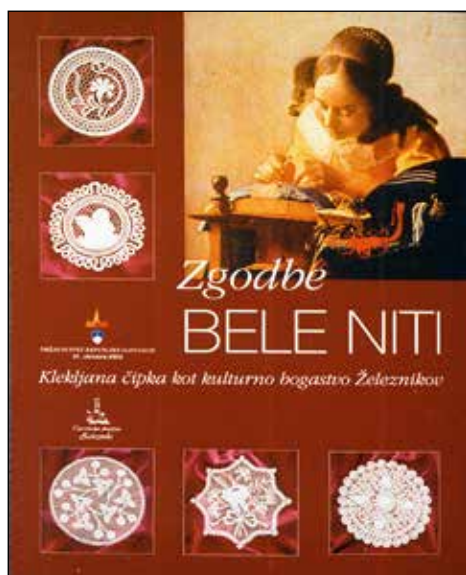
Je gospa Hebar kdaj povedala, zakaj taka navezanost na železnikarsko čipko, klekljarice?

Da. Dejala je, da je nad mojstrovinami železnikarskih klekljaric vedno znova navdušena. Prevzeli so jo tudi številni obiskovalci razstave, pravzaprav smo bili vsi skupaj presenečeni, kdo vse je prišel takrat v državni svet.

In kdo si je ogledal razstavo v državnem svetu?

Prišle so klekljarice iz Idrije, s Koroške, iz Polhovega Gradca, iz Cerkna itd. Vsi obiskovalci so bili vabljeni kot ljubitelji čipke, vendar nas je navdušil številni odziv.

Obenem so v času odmora v državnem svetu prišli na ogled tudi številni poslanci in poslanke. Celoten dogodek je bil tudi velika spodbuda klekljaricam in učenkam čipkarske šole, ki so na razstavi v živo klekljale. Prišli sta tudi Tončka Hlebec in Toni Thaler.

Vabilo na razstavo v državnem svetu v Ljubljani.

Foto: arhiv TD Železniki

Klekljana obleka.

Kdo pravzaprav sta Tončka Hlebec in Toni Thaler?

Železnikarici, ki v svetu čipk še nosita težo. Tončka Hlebec je predzadnja učiteljica klekljanja v Železnikih (zadnja je bila Mira Kejžar). Toni Thaler je bila priznana risarka vzorcev za čipke in je bila leta 1937 nagrajena z zlatim priznanjem v Parizu. K njima smo vedno šteli tudi Miro Kejžar, sedaj že pokojno, ki pa so ji mnogi Železnikarji očitali, da je zaradi njegovega odhoda prenehala delovati čipkarska šola, kar seveda ni res, saj je imela pravico, da nadaljuje svoj študij, da se naprej izobražuje. Železniki bi morali poiskati drugo učiteljico, česar pa niso storili in čipkarska šola je za nekaj časa zaprla vrata.

Kasneje je klekljanje začela oživljati Helena Kramar s klekljarskim krožkom.

Da. Vse do ponovne ustanovitve čipkarske šole leta 1994, ko je klekljanje začela poučevati Maja Kovač in za njo Irena Benedičič.

Ali se čipkarska šola razvija, raste in daje zagotovilo, da bo čipka v Železnikih ostala in se razvijala?

Vsa zahvala staršem, ki v tako velikem številu podpirajo otroke, da hodijo v čipkarsko šolo, kljub temu

da smo v dobi računalnika, interneta, mobitela itd. Celo fantje se odločajo zanjo. Pohvaliti moram tudi občino, ki zagotavlja finančna sredstva za plačilo učiteljice klekljanja. Učenkam in učencem je gotovo zelo pomembno druženje, ravno prav stroga učiteljica ter natečaji in tekmovanja, ki jih poleg učenja klekljanja še nudi čipkarska šola. Obenem je vzgoja mladih klekljaric in klekljarjev zagotovilo, da bomo tudi v bodoče imeli domače tekmovalke, mogoče spet celo tekmovalce na Čipkarskih dnevih.

Ali lahko rečemo, da je klekljanje na splošno v porastu ali upada?

Mislim, da se je v Sloveniji kar razmahnilo, in sicer iz dveh razlogov. Prvi je predčasno upokojevanje, ki je povečalo število odraslih klekljaric, ki so se sicer naučile klekljati v otroških letih, potem desetletja niso klekljale in so ob zgodnji upokojitvi obnovile svoje znanje in sedaj klekljajo. Drugi je pa uvedba izbirnega predmeta klekljanje v devetletki, ki je povečal število mladih.

Koliko mojstric klekljanja je v Železnikih še aktivnih?

Mici Koblar, Helena Kramar, Marica Soklič in Marjana Trpin ter Irena Benedičič in Jana Tušek, ki prav

Čipkarska šola Železniki, 2007. Zavzeti pri delu. Foto: Primož Šmid

tako obvladata najzahtevnejše tehnike klekljanja. Zelo pogrešamo klekljarice za široki ris, predvsem za ribice, ki je za klekljarice zelo zahtevna tehnika klekljanja. Naj tu izpostavim mojstrico Mici Koblar, ki poleg tega, da skrbi za organizacijo, kleklja tudi unikatne čipke za priznanja, ki jih TD podeli najboljšim športnikom, ki tekmujejo za zlato čipko. Naklekljala je tudi številne miniaturne čipke za turistične spominke, za katere smo bili tudi nagrajeni.

Anči, gostovali ste na mnogih razstavah čipk doma in na tujem. Katero od gostovanj se ti je vtisnilo v spomin, ker je bilo nekaj posebnega?

Mogoče prav razstava pri Črnem orlu v Idriji, ki nam jo je prav tako pomagala postaviti Afroditia Hebar. Predstavili smo se z unikatnimi čipkami iz naše Male galerije, ker smo želeli tudi Idriji predstaviti, kaj vse zanj ustvariti naše klekljarice. Zavedali smo se, da smo v največjem klekljarskem centru v Sloveniji, in nismo vedeli, kako se bo Idrija odzvala na našo razstavo. S seboj smo povabili tudi Tončko Hlebec, Toni Thaler, Miro Kejžar in Mojco Jemec. Na naše presenečenje je bila razstava dobro obiskana, saj so si jo ogledali tudi pomembni predstavniki klekljarske dejavnosti v Idriji. V roke sta si segla tudi župana Idrije in Železnikov.

Pa vendar se je sčasoma oblikovalo sodelovanje z Idrijo?

Lahko rečem, da smo kljub vsemu sodelovanje toliko utrdili, da smo na 40. Čipkarske dneve v Železnike povabili čipkarsko šolo Idrija. Šola je v okviru čipkarskih dni razstavljala in na otvoritvi jo je predstavila direktorica šole Dragica Boškin. Odnosi se niso skrhal, uspeli smo jih ohraniti na dobrem nivoju, čeprav se je v tistem času veliko pisalo o blagovni znamki.

Vendar se ta rahla vez nikoli ni zares okrepila, nikoli prerasla v kaj močnejšega, bolj zavezujočega.

Ne. Poskušal je že predsednik TD Železniki France Žaberl, ki je tudi želel navezati stike, a mu ni uspelo,

ker se naše klekljarice niso strinjale, da se železnikarska čipka vpiše pod blagovno znamko idrijska čipka. Razložile so, da potem ne bodo klekljale, ker v Železnikih klekljamo železnikarsko čipko. Takrat se nam je porodila tudi ideja, da bi bila lahko to slovenska ročno klekljana čipka. Menili smo, da bi bilo to primerno tudi za promocijo Slovenije, slovenskega turizma, domislili smo se slogana: "Ste v Sloveniji, v deželi ročno klekljane čipke". Želeli smo, da bi bila čipka tradicionalni turistični spominek cele Slovenije. Takrat se je namreč klekljalo tudi že na Koroškem, kasneje še v Celju, Kranju, Novem mestu, zdaj se kleklja že po vsej Sloveniji, zato bi bila s tega vidika najbolj primerna blagovna znamka "slovenska ročno klekljana čipka". Vendar nas je etnolog Janez Bogataj prepričeval, da ne moremo imeti blagovne znamke slovenska čipka. Nismo mogli razumeti, zakaj ne, če obstajajo slovenska vina, slovensko sadje.

Levji delež promocije železnikarske čipke je temeljil na osebnih stikih, povabilih ... Kje so se stikale te vezi?

Večinoma na Čipkarskih dnevih, na razstavah, ki so si jih prišli ogledat ljubitelji in poznavalci čipk, in so bili navdušeni nad železnikarskimi čipkami. Povabili so nas ali pa samo spraševali, zakaj ne gremo še tja in tja, včasih so nam dali naslov, so vzpostavili stik, in čipke smo lahko ponesli v svet. Ena najbolj uspešnih promocij čipke je bila prodaja na ljubljanski tržnici. Večji del sem se s prodajo v Ljubljani ukvarjala sama, včasih tudi Saša Lazar, ki je bila takrat strokovna sodelavka, zaposlena v turistični poslovalnici. Marsikateri obiskovalec tržnice je zaradi čipke, ki jih je videl na tržnici, prišel tudi v Železnike, s seboj pripeljal družino, prijatelje ali samo po telefonu naročil določeno čipko.

Tako, kot se na Čipkarskih dnevih predstavijo obrti, ki so značilne za različne kraje po Sloveniji, tako je tudi TD Železniki s čipko gostovalo na različnih prireditvah po Sloveniji. Na katerih?

Vsako leto gremo v Škofjo Loko na Venerino pot, na Kovaški šmaren v Kropo, Dan narodnih noš v Kam-

nik, Mihaelov sejem v Mengeš, v Trzin, na Dan teric v Davči, v Radovljico na Dneve stare glasbe, v Tržič na Šušatarsko nedeljo in tako naprej. Udeležbo na teh prireditvah TD še vedno spodbuja in vedno poleg prodaje čipk poskrbijo tudi za prikaz klekljanja v živo. S tem želijo pokazati, kako zelo počasi nastaja čipka pod spretnimi prsti klekljaric in zakaj ima čipka ceno, kot jo ima. Še vedno se namreč najdejo ljudje, ki so mnjenja, da je čipka draga, čeprav temu ni tako.

Kdaj ali pa česa si bila v tem svojem obdobju najbolj vesela?

Zagotovo takrat, ko smo odprli našo prvo turistično poslovalnico na Trnju. Prej smo bili v majhni pisarni v kulturnem domu, ki nam jo je odstopila KS Železniki. V njej nismo mogli razstaviti čipk, le seje smo lahko imeli. V novi poslovalnici smo uredili Malo galerijo, turistično poslovalnico in še prostor za druženje. Druga stvar je bil turistični prospekt. Vedela sem, da se brez turističnega prospekta nimamo možnosti uveljaviti v turističnem svetu. Z njim se pokažemo, kje smo, kaj smo, kaj ponujamo, in s tistim prospektom v treh jezikih smo odprli pot turizmu v Železnike. Tretja je Mala galerija oziroma

zbirka unikatnih čipk. Četrta so prireditve, ki smo jih začeli postopoma dodajati v ustaljeni koledar prireditev: na primer Luč v vodo, ki sva jo z Zoro Bonča prenesle iz Tržiča v Železnike in se je sedaj dodobra ustalila, potem Andrejev sejem na Placu pred cerkvijo sv. Antona (letos je bil Na plavžu ob plavžu, kjer je tudi lep ambient), pomagali smo oživiti hojo za zvoncem, ki je že skoraj preminila, saj so jo petarde zelo razvrednotile in vztrajali so le še nekateri posamezniki. Uspelo nam je, da smo s pomočjo gasilcev in pevcev staremu običaju pred polnočnico vrnili prvotno podobo in namen. In še ena: ocenjevanje najlepših rož na oknih in balkonih, najlepših fasad, zelenic ..., kar je pripomoglo k splošno bolj urejeni podobi Železnikov. S to akcijo smo skušali vzpodbuditi ljudi, da lahko le skupaj naredimo naše mesto bolj urejeno in čisto. Prva leta smo akcijo izvedli le v Železnikih, sedaj so vključene tudi vse vasi v KS Železniki. Seveda je sedaj svoje prispevala tudi nova cesta ter nova mestna in cestna oprema.

Se je v tvoj spomin zapisal tudi kak dogodek, ko te je bilo do zadnjega trenutka strah, groza, kako se bo končalo?

Podelitev priznanj na prireditvi Moja dežela, lepa, urejena in gostoljubna.
Foto: Aleksander Čufar

Ja. Tako je bilo na prvem koncertu Janeza Lotriča in Toneta Potočnika na Bonceljnovem dvorišču. Klavir smo si za veliko vsoto sposodili in zadolženi zanj nam je razložil, ali bolje rečeno zagrozil, da bo v primeru dežja klavir takoj pospravil. 15 minut pred pričetkom koncerta je padlo nekaj kapelj dežja in gospod ga je hotel kar pospraviti. Dopovedovala sem mu, da dežja ne bo, ker sta mi suh večer zagotovila meteorologa na Kredarici (Janez in Jernej Gartner). Vztrajala sem pri svojem. Dežja potem res ni bilo do 21.50, ko je začelo spet padati. Zadolženi za klavir je tako hitel pospravljati klavir in ga pripravljati za prevoz v Ljubljano, da je Tonetu Potočniku skoraj priprl prste. Prikrajšani smo bili za podaljšek, dve skladbi, a koncert je uspel. Takrat me je bilo groza. Vendar navzven sem kazala optimizem, umirjenost, v meni pa je divjalo.

Si v svoje spominske hrame shranila še kak zanimiv dogodek?

Zanimivo se je razpletlo naše sodelovanje na idrijskem čipkarskem festivalu, ko smo prodajali čipke na stojnici in so nam namenili prostor, ki je bil na videz najmanj ugoden, ugoden. Tam nekje na koncu. Vendar se je kasneje izkazalo, da smo imeli najboljši prostor. Ulila se je ploha in me smo stojnico potegnile "pod kap", pod zaščito strehe, Zdravko je z lajno stalno igral in gostje, ki so hodili po sprehajalni poti gor in dol, predvsem Italijani, so veselo kupovali pri nas. Mara je rekla: "Bog vas je štrafou, Idrčani!"

Zanimivo je bilo tudi, ko ste na Čipkarske dneve povabili gospoda Janeza Podobnika. Kako je bilo?

Gospoda Janeza Podobnika, ki je bil takrat predsednik državnega sveta, smo pričakovali v nedeljo, na kulturni program in razstavo. Dr. Jožeta Možgana smo zaprosili, da obisk koordinira, da se gospod Podobnik ne bo lovil po Železnikih. Ko pa smo se pripravljali na otvoritev razstave v galeriji muzeja v soboto zvečer, smo izvedeli, da gospod Podobnik prihaja že na otvoritev. Novica je predsednika TD

Bojana Lebna nemalo presenetila in mu močno povečala srčni utrip. Bojana Herman, ki je takrat nastopila v okviru kulturnega programa in je bila vajena takih in drugačnih zagat na javnih prireditvah, nam je dala nekaj praktičnih napotkov: "Kar umirite se, saj je gospod Podobnik vaš sosed, sprejmite ga tudi kot župana Cerkna. Pokažite mu, kaj imate." Povsem nas je umirila. Tudi čipko za darilo smo kar hitro pripravili: znašli smo se tako, kot smo se v tistem zagatnem trenutku lahko, poklonili smo mu zlato klekljano sonce, ki smo ga sicer imeli pripravljeno za nek drug namen.

Kako je reagiral gospod Podobnik?

Izredno dobro. Videlo se je, da se na čipke spozna, saj je doma iz Cerknega. Vendar je bil vidno presečen, ker ni pričakoval, da klekljarice v Železnikih ustvarjajo take umetnine. Ogledal si je tudi muzej, ki ga je navdušil. Klekljarice so bile vesele, ker si je gospod Podobnik ogledal razstavo njihovih čipk. Mi smo zaradi njegovega sobotnega obiska imeli v nedeljo eno skrb manj.

Program ob otvoritvi razstave čipk v galeriji muzeja so enkrat popestrile tudi manekenke. Tudi za njihov nastop bi lahko rekli: konec dober, vse dobro.

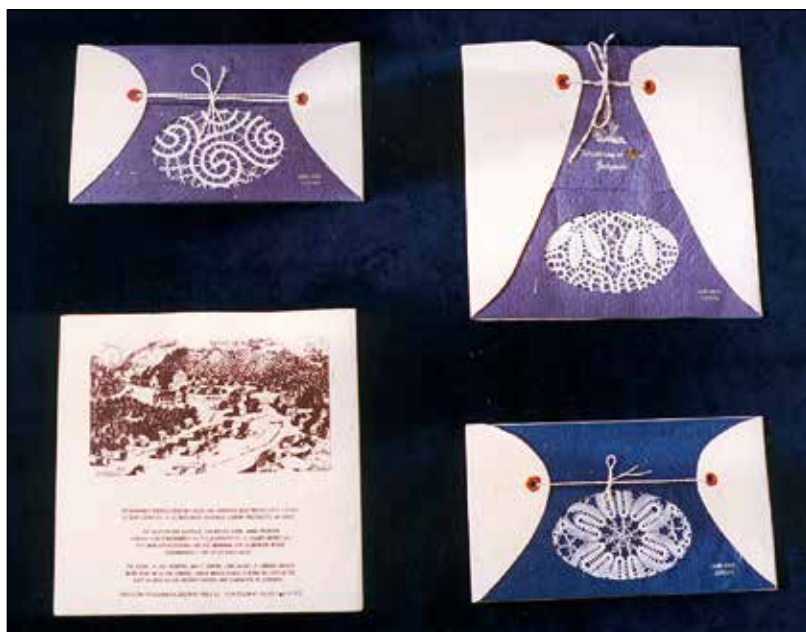
Dogovorjeni smo bili, da bo del kulturnega programa modna revija, na kateri bodo manekenke predstavile čipke v oblekah iz ročno izdelanega papirja. Ura je bila pol osmih, vendar nikjer nikogar. Kar naenkrat pa na dvorišče zapelje kombi, iz katerega so se usule manekenke in njihov vodja s kasetofonom. In začelo se je. Mi smo si oddahnili, obiskovalci so bili prepričani, da je bil tak začetek načrtovan. Bilo je tudi kaj videti: čipka v obleki na vse mogoče načine; celo moškim je bila revija všečna.

V TD Železniki ste se odzvali na razpis za turistični spominek. Ste bili uspešni?

Turistični spominki so nekaj izredno zanimivega, posebnega, pomembnega. Turistična zveza Sloveni-

Turistični spominek, nagrajen s priznanjem, 2. nagrada. Foto: arhiv TD Železniki

Turistični spominek, 2. mesto – nagrada TZS in GZS. Foto: arhiv TD Železniki

je in Gospodarska zbornica vsako leto objavita razpis. Prijavili smo se že na prvega in dobili priznanje, čez dve leti smo osvojili drugo mesto, pa čez par let spet drugo mesto.

Kako ste prišli do ideje za turistični spominek in jo tudi uresničili, oživili?

Dala sem idejo, Mara Demšar je vzorec zrisala in Mici Koblar ga je sklekljala. Včasih nam je na pomoč priskočil tudi Lojze Tarfila s svojimi nasveti. In nastal je turistični spominek. Poslali smo ga in prejeli priznanje. Ti spominki so se izredno dobro tržili. Če povem drugače: dobili smo priznanje za ročno klekljano čipko v ovojnicah s klekljano vrvico, ovojnica je narejena iz ročno izdelanega papirja, zadaj so Valva-zorjevi Železniki in posvetilo. Prodajali smo ga kot turistični spominek in še bolj kot poslovno darilo. In tukaj se nam je odprlo okno, saj so vsa podjetja v kraju kupovala ta poslovna darila. Druga nagrada, ki smo jo dobili, je bila za ročno klekljano kazalo za knjigo, ki je zagotovo naša najbolje prodajana čipka, saj jo lahko kupi vsak!

Čipka, všita v obleko, hlače, torbico itd. Koliko se je v Železnikih razvijala uporabna narava čipke, torej da bi jo uporabili všito v povsem vsakdanje stvari?

V obleki jo v Železnikih daleč premalo nosimo. Zdi se nam staromodno. Drugje pogosto vidimo, da jo nosijo na tak način. Meni so klekljarice sklekljale čipko, ki sem jo dala všiti v obleko, ki sem jo potem lahko nosila na predstavitev, razstavah, čipkarskih dnevih itd. Tudi Mici Koblar in Mara Demšar sta čipko nosili všito v obleko. Na podoben način smo poskrbeli tudi za našo napovedovalko. Moram dodati, da ima šivilja Meta Markelj za čipke v obleki izreden posluh. Glede uporabne narave smo jih v Železnikih izredno veliko všili v zavese, saj skoraj ni hiše, ki ne bi imela vsaj na kakem oknu zavese s čipko. Naredili smo tudi nekaj spominkov, na primer kravato s čipko, ovitek za knjige s čipko, knjižna kazala ..., vse to so primeri, ko miniaturna čipka polepša izdelek. Neizpolnjena je ostala želja, da bi izdelali klekljano

obleko, ker nismo dobili kupca, ki bi bil pripravljen investirati v tako obleko.

Vendar ste veliko nalog, ki ste si jih zadali, izpeljali in cilje dosegli.

Uspelo nam je, da smo natisnili razglednico s klekljano obleko, ki jo nosi ena od sester Primožič, ki so jo sklekljale. Izdali smo tudi dve razglednici s čipkami in dva stenska koledarja s fotografijami unikatnih čipk za leto 1999 in 2000. Enega smo naslovili Klekljali so jih mati moja in drugega Čipka kot poezija. Prepričana sem, da bi ju bilo vredno ponoviti, kljub temu da je v trženje treba veliko vložiti. Zelo poceni smo prišli do Jovanovičevega obeležja klekljaricam, ki je na dvorišču muzeja. Obnovili smo tudi šterno, čeprav so bili redki, ki so verjeli, da smo tega sposobni. Gasilci so jo očistili, Sašo Benedik in Lojze Nastran sta šterno v treh tednih izdelala in postavila. Projekt sta sofinancirala Heliosov sklad in občina. Šterna sedaj šestkrat prav pride. Lepo bi bilo, če bi obnovili še katero, na primer na Racovniku ..., voda bo vedno pomembnejša.

Bila si na nešteto razstavah, najbrž res neštetokrat v stiku s čipko. Imaš svojo najljubšo, najlepšo?

Eno bi si težko izbrala, imam pa v mislih dve, eno, največjo, je naklekljala Marica Soklič in drugo, iz najtanjše niti, srčki, Mici Koblar. Obe sta v Mali galeriji TD.

Pa te nikoli ni prijelo, da bi tudi ti začela klekljati?

Nisem imela časa, da bi doma lahko klekljala. Saj če sem bila prosta, sem šla domov, v Ojstri Vrh in pomagala na kmetiji, če sem bila v Železnikih, sem delala za društvo: zapisniki, prošnje, poslovalnica, predstavitve, razstave, telefonski pogovori, dogovori ..., tajniški posli. In še to: prva leta od 1993 do 1995 smo Mara Demšar, Anica Primožič in jaz same dežurale v poslovalnici od torka do sobote vse do takrat, da je prišla strokovna sodelavka. In sicer, prva je bila Bojana Potočnik, potem Tanja Čufar, Saša Lazar in sedaj Nataša Habjan.

Ali obstaja kakšen recept, pogoj, pod katerim bi ti ponovno začela dejavno sodelovati v TD Železniki?

Ni več pogojev, ker mi zdravje tega ne dopušča. Sem pa zelo težko pustila. Vendar sem videla, da ne morem več. Želim, da bi nadaljevali projekte, kot so zastavljeni, vendar je nujno, da to delajo mladi. Mislim, da je ekipa prava, vendar jim manjka ljudi pri klekljariji. Mara Demšar po več kot 30-letnem aktivnem klekljarskem ustvarjanju rahlo popušča. Občudujemo lahko Mici Koblar, ki ima ogromno energije in vztraja. Razstavo čipk ob stoletnici čipkarske šole sta skupaj z Lojzetom Tarfilom sama postavila. Res si zasluži vso pohvalo. Upamo, da bo tudi razstavo ob 45. Čipkarskih dnevih lahko pripravila. Žalosti me, ker nekatere klekljarice nočejo več klekljati za TD in se ne zavedajo, da je razstava priložnost, da se pokaže klekljarska moč kraja, mesta. Vesela sem, ker napreduje čipkarska šola, saj mlade klekljarice sodelujejo v Sansepolcru ter na natečaju Združenja slovenskih klekljaric, dobivajo nagrade na klekljarskih tekmovanjih, tudi v Idriji, kjer je ostra konkurenca. Upam, da bo čipkarska šola na občini še vedno imela tolikšno podporo, da se bo le še nadgrajevala in nikakor spustila na nivo krožka.

Mici Koblar, mojstrica klekljanja.
Foto: Igor Mohorič Bonča

Kaj meniš, da je treba storiti na področju čipkarske šole?

Obvezno je treba poskrbeti, da Irena Benedičič dobi pomoč, da bi se učence lahko učile več ur na teden. Tako imajo urejeno v Idriji in Žireh. Učiteljski kader ne bi smel biti problem, ker ima tudi Jana Tušek ustrezno izobrazbo.

Omenila si Maro Demšar, ki ima izredno veliko tehničnega klekljarskega znanja, ki ga zna ustvarjalno uporabiti. Vendar pa bi glede na dolgoletno delo verjetno potrebovala pomoč in nekoč tudi zamenjavo. Je kdo, ki bi jo lahko nasledil?

Ne, mislim, da zaenkrat ne. Zaenkrat nimamo klekljarice njenih sposobnosti in znanja. Mara Demšar je vsa zadnja leta sodelovala s klekljaricami, risala nove vzorce, jih preoblikovala, povečevala, pomanjševala, pripravljala čipke za všivanje, izračunavala cene ...

Kako si prenašala navado, da če je vse pohvalno, dobro, nihče ne reče ničesar, če je slabo, če ga kaj polomiš, izveš takoj?

Hudo mi je bilo. Bolelo me je. Prenašala sem tako, da je trpel moj organizem: na zunaj nisem pokazala, v sebi sem trpela. Vendar je bilo veliko več veselih trenutkov ter tudi pohvale in zahvale.

Katere cilje si TD Železniki mora postaviti, kam mora TD v prihodnosti stremeti, za kaj si mora prizadevati?

Želela bi, da bi TD še vedno vztrajalo, da bi Čipkarski dnevi ostajali še naprej tradicionalna turistično-etnološka, kulturna, športna in zabavna prireditve, največja v občini. K sodelovanju bi morali tudi v bodoče pritegniti čim več društev. Neizpolnjena ne sme ostati želja, da bi TD v doglednem času pridobili svoje prostore za turistično poslovalnico in galerijo čipk v prenovljeni Boncljevi hiši. Ker iz leta v leto izgubljammo mojstrice klekljanja, bi TD moralo skrbeti za odkup najlepših unikatnih čipk od skromne peščice, ki so še aktivne.

Še naprej naj bi organiziralo učenje klekljanja za odrasle – za generacijo, ki ni obiskovala čipkarske šole. Nikakor ne bi smeli opustiti organiziranja izletov po Železnikih, kot je bilo to dobro zapeljano pred par leti. Mesto je sedaj lepo urejeno, imamo kar nekaj lepo obnovljenih objektov, ki so lahko v ponos meščanom. Manjka nam le še nekaj prenočitvenih zmogljivosti. Z bogato zbirko unikatnih

čipk bi se morali še naprej predstavljati doma in v tujini, s čimer bi preprečili, da bi sloves o kvalitetnih čipkah kdaj zatoni. TD naj še naprej skrbi za promocijo naše ročno klekljane čipke iz Železnikov, za ohranjanje tradicije in kvalitete ter prenašanja izkušenj na mlade.

Anči, najlepša hvala!

Anči Trojar – nekdanja prizadevna tajnica TD Železniki, ki je veliko pripomogla k uspešnemu razvoju društva ter promociji klekljaric iz Železnikov. Foto: Anton Sedej

ČIPKARSKI DNEVI PO ŠTIRIDESETEM

Izkušnje kažejo, da za prenekatero stvar velja, da starejša kot je, boljša in plemenitejša je. S prijatelji je že tako, starejši so, boljši so, bolj vredni zaupanja, so pravi zaklad. In tudi pri vinu je tako. In tudi naša prireditev Čipkarski dnevi očitno vztrajno nabira svoje zveste prijatelje, ki so ji pripravljeni služiti in jo bogatiti. Tako kot vinu starost daje plemenitost, tudi Čipkarskim dnevom leta dajejo daljši in pestrejši program. Mladi odbor TD Železniki, ki je pred dobri tremi leti zaprisegel, da si bo prizadeval ohraniti tradicijo Železnikov in jo promoviral tudi navzven, vodi predsednik Robert Kuhar.

45. Čipkarski dnevi so po programski plati na prvi pogled na las podobni 40. Čipkarskim dnevom, pa vendar so čisto drugačni, so novi, sveži, vodijo jih novi ljudje. Sedanji odbor TD Železniki je poskrbel za nadgradnjo in je, hvala Bogu, ohranil vse tisto kvalitetno, kar se je skozi leta pokazalo, da ljudi pri-

tegne ... Veseli nas, da se je društvo odločilo, da razstavo čipko v galeriji muzeja odpre že na dan uradne otvoritve Čipkarskih dni, torej teden dni prej, kot je bilo običajno, da tako čipke zares spremljajo celotno prireditev kot rdeča nit. Čudovito je, da izpod peresa domačina Jožeta Tavčarja nastane vsako leto dramsko delo, ki je posvečeno delčku železnikarske zgodovine, s čimer poskrbi, da ne pozabimo na veselje in tegobe naših prednikov. Letos ima naslov Al je bolš žeblijar al tovarnik. Po nekaj letih premora so se vrnile tudi Podoknice v Egrovem vrtu. Delo TD Železniki, ki ima sicer same kraju dobrohotne načrte, pa kot vedno tudi sedaj ni lahko. Ljudi, ki so pripravljeni prostovoljno, zastojno delati, tako za svojo dušo in v veselje drugim, je vsak dan manj. Pa vendar, društvo s smelimi načrti vztraja.

O Čipkarskih dnevih in o prizadevanjih TD Železniki je predsednik Kuhar zapisal: "V vseh letih praznovanj Čipkarskega dne in v zadnjih letih praznovanj Čipkarskih dni se že iz programa 44. Čip-

Unikatna čipka
"Šopek";
avtorica:
mojstrica
klekljanja
Minka Primožič.
Foto: arhiv
TD Železniki

karskih dni vidi, da je največja turistično-etnološka prireditve v Železnikih prerasla okvire lokalnega značaja. Prireditve in kvalitetno izdelane čipke so postali razpoznavni znak Železnikov ne samo v Sloveniji, ampak tudi v sosednjih državah. Veliko truda je bilo vloženega in še vedno se trudimo, da se z našo čipko pojavimo na vseh večjih razstavah in promocijah čipk doma in v tujini. TD si bo še vnaprej prizadevalo, da bomo čipko promovirali in da bomo vsakoletno praznovanje Čipkarskih dni kvalitetno pripravili za vse generacije in izpeljali v zadovoljstvo krajanov in vseh obiskovalcev od blizu in daleč, ki jih bo naše povabilo doseglo."

Glede prihodnjih načrtov TD Železniki Robert Kuhar pravi takole:

"V TD Železniki vsekakor optimistično in pogumno zremo v prihodnost, čeprav se na jasnem nebu kdaj pa kdaj pojavijo oblaki, ki zastrejo sonce. Ampak kdor dela, kdaj pa kdaj tudi greši in mora težave reševati, da ponovno posije sonce. TD si je za prihodnja leta zadalo naslednje cilje:

- *izboljšati strokovno znanje klekljaric predvsem s pomočjo domačih mojstric,*
- *ohranjati bogato kulturno in etnološko tradicijo kraja ter oživiti kovaško dejavnost,*
- *promovirati kraj doma in v tujini ter*
- *skrbeti za podmladek.*

Vsa našeta področja dela so vključena v letni program dela društva. Naša glavna dejavnost je promocija čipke in seveda njena kakovostna izdelava, ki ji bomo namenili posebno pozornost. Vsako leto bomo v pomladanskem in jesenskem času organizirali strokovne tečaje klekljanja pod vodstvom Irene

Benedičič, učiteljice klekljanja na OŠ Železniki. Drugo pomembno področje dela je ohranjanje običajev, ki so se nekoč odvijali v Železnikih. Predvsem imam v mislih naslednje prireditve: Luč v vodo, Andejev sejem in običaj hoje za zvoncem na sveti večer. Razmišljamo pa o oživitvi običaja kovtr šivat na velikonočni ponedeljek. Tradicija kraja pa je predvsem kovaška, povezana s taljenjem železove rude in pridobivanjem železa in kovanjem žebeljev v vigenjcih. Trudili in vzpodbujali bomo domačine, da se nam pridružijo in da se v času čipkarskih dni preoblečejo v kovače, kovačice, tovarnike ... Mislimo, da se na tak način lahko zgledno predstavimo turistom in obiskovalcem Železnikov ter raznim agencijam, ki bodo našo novo ponudbo vključili v svoje programe. Vsekakor pa bi z našim skrbnim delom radi v svoje vrste povabili in privabili mlajše generacije, ki jim ni vseeno za bogato dediščino kraja, v katerem so se rodili in odrasli.

Vse zgoraj našete aktivnosti, v katere bomo v prihodnje vložili še več truda, so po dejavnostih in prireditvah zelo zahtevne in člani društva bomo potrebovali veliko pomoči in razumevanja lokalne skupnosti in vseh društev."

Robert, hvala za tvoj prispevek

In naloga nas, krajanov, pravzaprav meščanov je, DA JIH PODPREMO, JIM POMAGAMO IN Z NJIMI SODELUJEMO, in to je dolžnost VSEH NAS, od najvišjih vodstvenih struktur v občinski upravi do vseh ostalih, zaposlenih v mestu in drugje, do študentov, dijakov in šolarjev, ki se šele zavedajo, kje pravzaprav živijo.

45. ČIPKARSKI DNEVI V ŽELEZNIKI (od 14. do 22. julija 2007)***Od sobote, 14. 7., do nedelje, 22. 7.***

Športna tekmovanja za zlato čipko v kolesarjenju, kegljanju, balinanju, tenisu, streljanju in nogometu.

Sobota, 14. 7.

Prikaz kovanja čipke na dvorišču muzeja Železniki.

Slovesna otvoritev 44. Čipkarskih dni s podelitvijo priznanj Turističnega društva Železniki in odprtje tradicionalne razstave čipke klekljaric – članic društva v galeriji muzeja Železniki.

Nedelja, 15. 7.

3. pohod po poti preko Martinj Vrha.

Premiera igre Al je bolš žebjar al tovarnik?

Četrtek, 19. 7.

Otvoritev razstav v kulturnem domu Železniki. Na ogled bodo čipke natečaja Iz majhnega v kvalitetno učenek čipkarske šole iz Železnikov, izdelki iz klekljarskih delavnic, razstava Združenja slovenskih klekljaric, unikatne čipke priznane klekljarice Marjane Trpin ter razstava, posvečena bogati zgodovini 45. Čipkarskih dni.

Petek, 20. 7.

Na prireditvenem prostoru pri plavžu otroški živžav s klovneso Evo in otroške delavnice, ki jih pripravljata Antonov vrtec, vrtec pri OŠ Železniki ter vrtec Selca. Pripravljen je tudi bogat srečelov. Podoknice v Egrovem vrtu.

Sobota, 21. 7.

Nogometna tekma ledik : oženjeni na nogometnem igrišču v Njivci.

Predstavitev Kinološkega društva Škofja Loka – Železniki.

Zabava s skupino Victory in Nušo Derenda.

Jubilejni ognjemet na prireditvenem prostoru.

Nedelja, 22. 7.

Občni zbor Združenja slovenskih klekljaric.

Klekljarski sprevod od blagovnega centra Mercator do plavža.

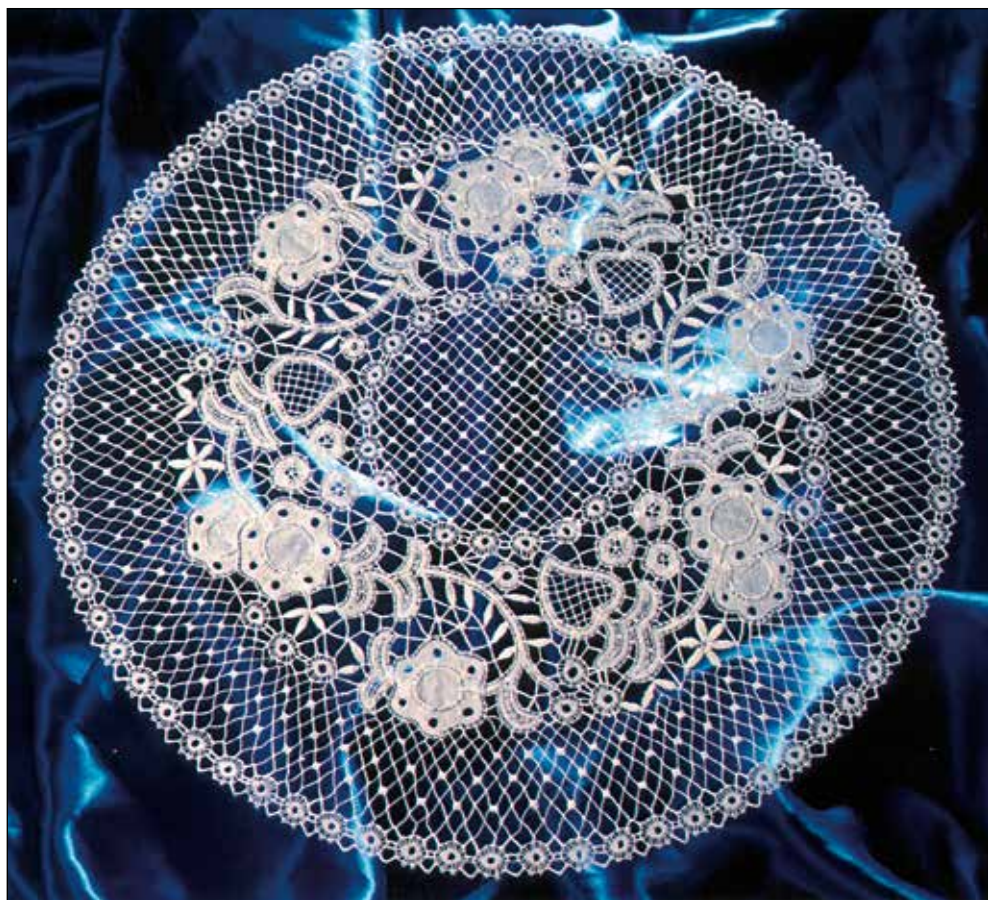
Predstavitev starih domačih obrti in obrti slovenskih mojstrov domače obrti ter kulinarike na stojnicah pred muzejem in na dvorišču muzeja.

Kulturni program – nastop Pihalnega orkestra Alples.

Tekmovanje klekljaric in klekljarjev vseh generacij iz vse Slovenije na prireditvenem prostoru ob plavžu.

Zabavna prireditev z ansamblom Veseli Gorenjci na prireditvenem prostoru ob plavžu. Vmes bo podelitev priznanj in nagrad najboljšim klekljaricam.

V nedeljo bo možen brezplačen ogled muzeja od 10. do 18. ure.

Unikatna čipka "Venček cvetja"; avtorica: Marica Soklič. Foto: arhiv TD Železniki